પ્રકાશક :
દિવ્યદર્શન સાહિત્ય પ્રકાશન સમિતિ.
C/o. કુમારપાળ વિ. શાહ
૬૮, ગુલાલવાડી.
મુંબઈ - ૪૦૦૦૦૪.

મૂલ્ય :
એક રૂપિયો

મુદ્રક :
શાંતિનાથ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ,
૧૨/૧૪૨૯, નવસશા કોઠા,
નાણાવટ, સુરત - ૩૯૫ ૦૦૩.

# આત્માનાં તેજ

પ્રવચનકાર:

પૂ. આચાર્ય શ્રી વિજયભુવનભાનુસૂરીશ્વરજી મ.

પ્રકાશક:

**દિવ્ય દર્શન સાહિત્ય પ્રકાશન સમિતિ**

C/O કુમારપાળ વિ. શાહ,
૬૮, ગુલાલવાડી, ત્રીજે માળે,
મુંબઈ–૪૦૦ ૦૦૪.

# વંદન અનુમોદન

ન્યાયવિશારદ

પરમ પૂજ્ય **આચાર્ય શ્રી વિજયભુવનભાનુ સૂરીશ્વરજી મહારાજનાં** વર્ધમાન તપની ૧૦૮ મી ઓળીના આરાધક તપસ્વીની.

અમારા સંસારી પિતાશ્રી પ. ત્યાગી **મુનિવર્ય શ્રી ચંદ્રસુંદર વિજયજી મહારાજની** અખંડ ૨૨૩ આયંબીલની તપશ્ચર્યા એ બાદ ૧૦૮ આયંબીલ તથા વર્ધમાન તપની ૩૮ ઓળી, ૧૪ ઉપવાસ, ૩૦ ઉપવાસ ૧૬ ઉપવાસ તથા સિદ્ધિતપ આદિ અનેકવિધ તપશ્ચર્યાઓ કરનાર

પરમ પૂજ્ય **સાધ્વી ચંદ્રપ્રભાશ્રી મહારાજ** [ પ. બાપજી મહારાજના સમુદાયના ] ની ૫૦૦ આયંબીલની તપશ્ચર્યા કરનાર.

તથા

તેમના સુશિષ્યા પરમ પૂજ્ય **સાધ્વી ભવ્યનંદાશ્રીજી મહારાજ સાહેબ** ની ૫૦૦ આયંબીલની તપશ્ચર્યા કરનાર.
તપસ્વીના મહાન આત્માઓની તપની અનુમોદના કરી એમને ભાવપૂર્ણ વંદના કરીએ છીએ

આ પ્રકાશનમાં સહાયક બનવાનો અવસર મળ્યો તે બદલ આ સમિતિના ઋણી છીએ

પ્રવચન પ્રસાદી સર્વત્ર પ્રસરે તેવી શુભ કામનાઓ વ્યક્ત કરીએ છીએ.

લિ.

આપના નમ્ર,

**સતીશચંદ્ર ચંપકલાલ પરીખ** [ કલકત્તાવાળા ]

**મુંબઈ.**

## પ્રાણી સૃષ્ટિમાં વળી જુદા જુદા ધોરણ :—

ઘોડો તેજદાર છે, પાણીદાર છે, એટલે ? વાહનમાં જોડયો અને લગામ નાખી કે વાયુવેગે ઉપડે ! માઇલોના માઇલો દોડયે થાકે નહિ ! રાજહસ્તિ છે, તે તેજસ્વી રત્ન છે. તેની તેજસ્વિતા, ઘોડાની જેમ ન ગણાય. ઘોડાની જેમ જો તે દોડે તો ? જંગલી ગણાય. એનાં તેજ તો એની પ્રૌઢતા, ગંભીરતા અને વિવેક પર મપાય. આમ જુદા જુદા તેજ પામવા હશે તો લેખું ને કોષ્ટક જુદા જોઇશે.

## શરીર ગુલાબી એ માનવનાં તેજ નહિ :—

માનવનાં તેજ તરીકે એનાં સાચાં લેખાં અને કોષ્ટક પ્રમાણે ગુલાબી રંગ ચામડીનો નહિ આવે, બોલવાની વાચાળતા નહિ આવે, કે આંખેથી કરાતા ભિન્ન ભિન્ન જાતિનાં નખરાં નહિ આવે. કેમ કે આ વસ્તુઓ તો જગતના તુચ્છ પદાર્થોમાં પણ હોય છે. આ ગુલાબ કેવું મઝેનું ! કેવો ગુલાબી રંગ ! અને ખુશબો ! તો ગુલાબી રંગ તો આમાં પણ છે. પણ જો માનવનાં તેજમાં માત્ર ચામડીની ગુલાબી જોવા જઈએ, તો તે માનવનાં તેજ માપ્યા નહિ ગણાય.

## વાણીની પટુતા એ માનવનાં તેજ નહિ :—

કંઠ બહુ સારો ! પણ એ તો, પોપટ કે કોયલ પણ એવા કેળવાયેલા હોય છે, કે રાજાઓ સભામાંથી કંટાળીને આવેલા હોય. તે આનંદ માટે પોપટ કોયલને બોલાવે. એ કેવું બોલે ! કહો, વહાલું લાગે એવું કાલું અને મીઠું. ત્યારે જો માનવ માટે કાલી ને વહાલી તેમ સુંદર મધુર ઉચ્ચારણોની વાણીની પટુતામાં તેજ ગણીએ, તો તો તે પોપટ

'બેરીસ્ટર. એમ. ડી., ને ફર્સ્ટ ક્લાસ ફર્સ્ટ પાસ થાઉં !' ...ઈ સ્થાન મળ્યા પછી 'હું' તેજસ્વી થાઉં. એટલે શું ...થાય? 'બધા પર સરમુખત્યારી મારી ચાલે! સલાહ ...ારી ચાલે, મારો પડ્યો બોલ ઝીલાય! ને જગતના બોલ ઝીલવા હું તૈયાર નહિ!' આ તો દાનવનાં તેજ છે. રાક્ષ-...નાં તેજ 'હું' એટલે બધા પર વર્ચસ્વ જમાવનારો થાઉં, સત્તા ચલાવનારો થાઉં; મારા તાબામાં બધા રહે, હું કોઈના તાબામાં નહિ!' આવું દાનવને આવડે. જગતના ...રમાં હુન્નર માનવીને આવડે. 'મારે ત્યાં પૈસાની ટંકશાળ ...પડે! આગમનગમનના પદાર્થો મારે ત્યાં જોઈએ!' આ અધિ-કારીને આવડે. જાતે કહેલું દૂધ પીએ, અને સગો ભાઈ કાળી ચા પીએ તો વાંધો નહિ! આ તો જગતના હલકા જીવોને પણ આવડે છે. તો તેને આપણે માનવનાં તેજ માનીએ? ના, તો સાચાં તેજ ક્યાં? તેના ઉપાય ક્યા? ને તેનાં દૃષ્ટાંત ક્યાં?

માનવનું પહેલું તેજ જડની નિરપેક્ષતા :—અંધકાર-માંથી અજવાળામાં આવવાનું છે. માયકાંગલી સ્થિતિમાંથી પરાક્રમી સ્થિતિમાં આવવાનું છે. ગુલામી છોડી સાચા સમ્રાટ જેવી સ્થિતિમાં આવવાનું છે. એટલે જ વિચારવાનું છે કે માનવનાં તેજ શામાં? શું લાગે છે કહો જોઉં? આપણે મનુષ્ય છીએ, તો આપણી જાત માટે જ કોઈ પૂછે કે 'તમારું તેજ કયું? તમારામાં માલ કયો?' તો શું જવાબ આપો? માનવનાં તેજ એટલે ખાસ માનવીની બીજાના કરતાં સર્વોપરી સ્થિતિ, બીજા કરતાં ઉત્તમ સ્થિતિ. તે ક્યારે ગણાય? શું હોય તો ગણાય? જગતના પદાર્થોની વધુ પડતી અપેક્ષામાં? કે જરૂરી એવાય જગતના પદાર્થોના નિરપેક્ષતામાં? એક દર્દી એવો કે જેને દવાનાં દશ પડીકાં

નચાવી, રોવરાવી જાય છે. બુદ્ધિ-શુદ્ધિ ગુમાવરાવે છે. 'હું માનવ છું. મારું તેજ શામાં?' આ વિચાર હોય તો જગતપર બાદશાહી ભોગવતા હોત. તેવી વાતો આજે બનાવવી છે, પણ તે વાતો ગળે ત્યારે ઉતરશે કે જ્યારે અજ્ઞાન માણસો જેને તેજસ્વી, પાણીદાર કે માલદાર માને છે, તે વાસ્તવિક તેજસ્વી, પાણીદાર કે માલદાર નથી, એ સમજાશે. કેમકે તે રીઝર્વડ થઈ ગયાં છે. સહુને તેજસ્વી થવું ગમે છે. પાણીદાર થવું ગમે છે. 'હું પાણીદાર પ્રભાવવાળો થાઉં!'– એવું કોને નથી ગમતું? નાનાથી મોટા બુઝર્ગ સુધીનાને ગમે છે. ઝંખના છે તેજસ્વી થવાની! માત્ર સાચાં તેજ ન સમજવાથી ક્રિયા ઉંધી છે. શું! 'હું તેજસ્વી થાઉં!' એટલે અજ્ઞાનતાની કુએ. શું ઉઠે છે મનમાં? 'જગત પર મારો રોફ ચાલે!' તેજસ્વી થાઉં એટલે 'જગત મારું ગુલામ થઈને રહે! હું એક અક્ષર બોલું ને જગતે ચૂપ થઈ જવું જોઈએ.' આવી આવી ઉંધી ગણતરીઓમાં અથડાવાના યોગે માનવની સાચી તેજસ્વિતા ભૂલાઈ જવાય છે. સમજ સાંકડી એટલે શું થાય. બાકી તેજસ્વિતાની સાચી સમજ જેને છે એને તો એ તેજસ્વિતા ન ખીલવામાં હૈયે ક્લેશનો પાર નથી. 'હું તેજસ્વી થાઉં' એટલે વિચારો, અંદર શું ઉઠે છે

## તેજસ્વિતાની જુદી જુદી કલ્પના :—

બાળકના મનમાં તેજસ્વી એટલે શું ઉઠે? 'મારા ભાઈઓ કે પાડોશીના છોકરામાં હું આગેવાન થાઉં. જરૂર પડે હું બે ઠોંસા મારી શકું!' વિદ્યાર્થી શું ઇચ્છે? યેનકેન પ્રકારેણ હું કલાસમાં પહેલો નંબર રાખું! ને મોનિટર થાઉં! માસ્તર પણ મને પૂછીને કામ કરે.' આ માપ એનાં એથી આગળ કોલેજીયન ઇચ્છે કે 'હું તેજસ્વી થાઉં એટલે

કુંભારના ઘરની પાસે એક પંડિત રહેતા. સવારે ઉઠીને એ નિયમિત ગાયત્રીનો મંત્ર જપે, બાજુમાં કુંભારનો પાસે બાંધેલો ગધેડો પણ બરાબર તે સમયે જ ભૂંકે! એક દિવસ ભૂંકયો, બીજે દિવસે ભૂંકયો, ત્રીજે દિવસે ભૂંકયો...આમ રોજને રોજ ગધેડાને ભૂંકતો જોઈ પંડિતને લાગ્યું કે 'આ જીવ કોઈ ઉંચો લાગે છે, પરભવની કમાઇ સારી કરીને આવ્યો લાગે છે. કુંભારે ગધેડાનું નામ 'જોગિયો' રાખેલું. જડી ગયું હશે ગમે ત્યાંથી નામ! આમ દિવસો સુધી ચાલ્યું.

એક દિવસે પંડિત સવારે ઉઠયા. મંત્ર શરૂ થયો, પણ ગધેડાનો અવાજ આવ્યો નહિ, એટલે પંડિતને પડયો વહેમ! 'કેમ આજે અવાજ નહિ આવ્યો ?'' રહેવાયું નહિ. એટલે પંડિત ગયા કુંભારની પાસે. પૂછે છે: 'અલ્યા કયાં ગયો પેલો સારો જીવ ?' કુંભાર કહે: 'કયો, પેલો જોગિયો ગધેડો ?'

'અરે મહાનુભાવ! ઉંચા જીવને જોગીઓ ન કહેવાય, જોગેસર મહારાજ કહેવાય.'

'ઠીક લ્યો ત્યારે પંડિતજી! એ તો મરી ગયા કાલ.'

'હેં શું મરી ગયા ?' પંડિતજી મનમાં શોક કરે છે. 'અરરર. ઘણો સારો જીવ......હવે આપણે શું કરવું ? આવો ઉત્તમ જીવ મરી જાય, ને એની પાછળ આપણે કંઈ ન કરીએ તો તો આપણી ધીટ્ટાઇ કહેવાય. આપણી પાસે બીજું તો કાંઈ નથી કે ચાલો પુણ્યદાન કરીએ, કે એના નામનો ચબુતરો ચણાવીએ. તો ચાલો નદીએ માથું મુંડાવીને સ્નાન તો કરીએ.'

તરત પંડિતજીએ માથું મુંડાવી નદીએ જઇ સ્નાન કર્યું. પાછા ફર્યા ત્યાં બજારમાં વેપારીએ માથે ઈસારો કરતાં પૂછયું:

'કેમ પંડિતજી! આમ? આજે શું છે?'

લેવાં પડે છે. એને વળી પાછાં જુદાં જુદાં અનુપાન સાથે લેવાં પડે છે. બીજા દર્દીને એવો વૈદ્ય મળ્યો છે કે એક જ પડીકું આપે છે, તેય લેવાનું પાણીમાં. સારો ને સ્વસ્થ કોણ લાગે? પડીકા લેવાનાં છે બીમારી કાઢવા માટે, તે જરૂરી છે, પણ જરૂરી છતાં જ્યાં અપેક્ષા, આયાસ વધુ છે, ત્યાં સ્થિતિ નીચી; અને જરૂરી છે છતાં જ્યાં અપેક્ષા અને મહેનત ઓછી, ત્યાં સ્થિતિ ઉંચી દેખાય છે. એમ જે માનવ જડ પદાર્થોની ઓછી અપેક્ષાવાળો, અર્થાત્ વધુ નિરપેક્ષ, તે વધારે તેજવાળો, માલવાળો ને સુખી!

## તેજમાં ખામી શા માટે?

જગતની ઓછામાં ઓછી અપેક્ષામાં અર્થાત્ વધુ નિરપેક્ષતામાં માનવનું તેજ છે. જેને જગતની અપેક્ષા ઓછી. તે તેજસ્વી. જેને અપેક્ષા બહુ તે માલ વિનાનો છે. અજ્ઞાન જગત અજ્ઞાનતાના માર્ગે દોડ્યું જાય છે, તેથી બહુ પૈસા, બહુ ઉપાધિમાં તેજસ્વિતા માને છે. એની પાછળ આપણે દોડીએ તે જુદી વાત છે. પણ વસ્તુગત્યા વિચારીએ તો જગતની પૂંઠે દોડવામાં આપણું તેજ, પાણી અને માલ વધતાં નથી, આવરાય છે. કોઈ એ વિચાર નથી કરતું કે કેમ દોડો છો? ના, એ તો આગળના દોડે છે માટે અમારે દોડવાનું. શા માટે તમે જગતની આટલી પૂંઠ પકડો છો? 'અમારા બાપાજીના બાપાજી પકડતા આવ્યા છે માટે... એ સુખી થયા તો સુખીના લીસ્ટમાં અમારો એક નંબર વધારે!" આજ જવાબને? આના પર એક કુંભારના ગધેડાનું દૃષ્ટાંત છે.

## જોગેસર ગધેડાનું દૃષ્ટાંત :

આંખ મીંચીને જગતની પૂંઠે ચાલવાનો મનીયા :—

એટલું ઓછું ! જીવ

"અરે મહેરબાન ! જેટલું કરીએ

ફર્યા, ઉપરે માથું મુંડાવવામાંથી જવાય ?"

ત્યાં કેટલાય લોકોએ મુંડાવા માંડયું ! એમ કરતાં

ચાલ્યું બજારમાં.

ત્યાં નગરશેઠ આવ્યાં. એમણે બધાનાં માથાં મુંડાયેલાં

જોયાં.

શેઠ પૂછે છે, "કેમ ભાઈ ! શું છે આજે ? બધાએ આ...?"

"અરે શેઠ, ખબર નથી ? આ પેલા બચારા જોગેશ્વર મહારાજ

મરી ગયાને ! તમારા જેવાએ તો પહેલું મુંડાવવું પડે !"

નગરશેઠે પણ મુંડાવ્યું.

શેઠને વળી જવાનું થયું મંત્રીને ત્યાં. શેઠનો કેશ વિનાનો

ચહેરો જોઈ, પ્રધાને પૂછયું: "શું છે શેઠ ! આજે ? કેમ કોઇ

કુટુંબમાં મરી ગયું ?"

"અરે, ના રે ના, આ બીજું તો કોઈ નહિ, પણ પેલા

જોગેશ્વર મહારાજ મરી ગયા."

માનવનાં સાચાં તેજ વિસરીને, આપણા જીવનમાં આમ

લોકની પાછળ આંધળીયા કરીને તો કાંઈ નથી બની રહ્યું

ને ? એમજ આંધળે દોટ તો નથી મૂકીને ? કેમકે

મનને એમ થયા કરે છે કે "પણ આખું જગત કરે છે,

તે ખોટું હશે ? તે વળી તમે જુદીજુદી વાતો લાવીને મૂકો

છો ?" જગત એમ માને છે કે 'દુનિયામાં ઉભા રહેવા ગમે

તેમ કરીને બધું ભેગું કરો, ને તમે વળી કહો છો, 'પરિગ્રહનું

પરિમાણ કરો !' જગત કહે છે કે "બધું લેટેસ્ટ ફેશનનું

વસાવવું. લોક તેની પાછળ ડોકા ધુણાવે છે ! સ્પેશિયલ

રેડિયો ! ને એરોપ્લેઈનનો પ્રવાસ ! તમે સાદું પ્રાચીન જીવન

'ભાઈ! એ તો પેલા જોગેસર મહારાજ મરી ગયા!'

જોજો, હવે દુનિયાની આંધળી દોટ! માનવ તરીકે આપણાં તેજ શાં છે, તેનો વિચાર નથી કરતા, અને જે તેજ લેવામાં શોભા કે અધિકાર નથી, કેમકે તે તેજ તે તે સ્થાનોમાં જ યોગ્ય કે રીઝવર્ડ છે, તે લેવા મથીએ છીએ! તેથી જ્ઞાનીની દૃષ્ટિમાં હલકા થવું પડે છે, અને કર્મ અને કાળની થપાટ ખાવી પડે છે! તેવી થપાટો અનંતવાર ખાધી છતાં આશ્ચર્ય છે કે આજે પણ જગતનાં તે તેજ તફડાવી કરવાનો મેનિયા મૂકાતો નથી!

અજ્ઞાનતાની સાથે આ પણ એક કારણ છે, કે જગત આંધળું થઈ દોડે છે, તેની પાછળ આપણે પણ દોડીએ છીએ!

આંખમીંચા કરીને જ દોટ મૂકે છે!:- વેપારી પૂછે છે કે, 'જોગેસર મહારાજ મરી ગયા, તો મારે કંઈ કરવું પડે!'

'જરૂર કરવું પડે. એમાં પૂછો છો શું?'

'શું કરવું પડે?'

પંડિતજીએ કહ્યું: 'અરે! દુકાન વેચીને સમાધિ કરો તો પણ ઓછું છે! ઓછામાં ઓછું માથું તો મુંડાવી જ નાંખવું જોઈએને!'

પંડિતજીની વાત સાંભળીને વેપારીએ પણ પંડિતનું અનુકરણ કર્યું.

ત્યાં તો દુકાને ગ્રાહક આવ્યા. ગ્રાહક વેપારીને માથા તરફ આંખથી ઈશારો કરી પૂછે છે. 'શું થયું ભાઈ! આ શું છે આજે!'

'ભાઈ, આ તો પેલા જોગેસર મહારાજ મરી ગયા.'

'ઓહ! મહારાજ મરી ગયા! તો અમારે કંઈ કરવું પડે?'

બતાવો છો? જગત પોથીરીબાજ, જ્ઞાનભગાનવાળા. શાસ્ત્રીશ વગેરે બધાનું કહે છે, ને તમે વળી જુદું ગાવા બેઠા! એ શાણા તમારી પાસે. અમારે એ પોસાતું નથી."

આવું આવું જે મનને થયા કરે છે, એ કોના જેવું છે? આ મુંડાવનાર લોક જેવું સ્તો. કદાચ કોઈ કહે કે 'ભલે ફલાણે મુંડાવ્યું, મારે નથી મુંડાવવું—' તો સામો ઝટ શિખામણ આપે કે 'અરે તમે વળી બહુ ડાહ્યા! આટલા લોકે મુંડાવ્યું તે ખોટું? તે તમે ના કહો છો.'

નગરશેઠે મુંડાવ્યું હતું, એટલે મંત્રી પૂછે છે "મારે પણ કંઈ કરવું પડે?"

શેઠ કહે છે, "સારા મહાત્માની પાછળ જેટલું કરો તેટલું ઓછું છે. ઓછામાં ઓછું......"

મંત્રી કહે છે, "હા, હા, હું સમજી ગયો, એટલું પણ ન કરીએ તો મહાત્મા પ્રત્યે શી સારી લાગણી ધરાવી કહેવાય?" મંત્રીએ પણ મુંડાવ્યું.

હવે આવ્યો રાજાનો વારો. પણ રાજા એટલી બધી ટૂંકી બુદ્ધિવાળો નહિ, એટલે પ્રધાનનું મુંડાવેલું માથું જોઈ પૂછ્યું, "કેમ પ્રધાનજી, આ શું?"

"એ તો પેલા જોગેસર મહારાજ મરી ગયા!"

ત્યારે અત્યાર સુધી બધા પૂછતા હતા કે "આપણે શું કરવું જોઇએ?" પણ અહીં તો રાજાએ ઝટ પૂછ્યું કે "કયા જોગેસર મહારાજ?"

બસ ખલાસ! પ્રધાનને શું આખી જમાતને ખબર નથી, સિવાય પેલા પંડિત. ત્યાં શું કહે પ્રધાન? હવે પાછું વળવાનું! "એ કયા. તે મને ખબર નથી. નગરશેઠને ખબર હશે!"

નગરશેઠ કહે " મને ખબર નથી, બજારમાં ખબર હશે!" બજારમાંથી પેલા વેપારીને બોલાવ્યો. તો વેપારી કહે "મને ખબર નથી, પંડિતને ખબર હશે! ઉપાસન ત્યાંથી થયેલું છે."

કોઈ અજ્ઞાન માનવના મગજમાંથી આવાં આવાં તો ઢગલો ઉપાસન થયેલાં છે. એથીજ સાચાં તેજનો વિચાર ઘણાને નથી આવતો. માનવના તેજ આવરનારાં કેઇ ઉપાસન ન થયા હોત તો કેવું સારૂં? શું સમજયા? યુગલિક કાળમાં જે ધાંધલ નહોતી, તે પછીના કાળમાં ખૂબ વધી ગઈ! એ ધાંધલ કેવી? વધારે ને વધારે જરૂરીયાતો અને અપેક્ષાઓમાં ફસાવાની. પાછું એમાં યુગવિકાસ માનવાનું ચાલ્યું! તેમ આમાં લગભગ બધાય એક યા બીજા ક્ષેત્રે આંધળી દોટ મૂકી રહ્યા છે. ત્યારે એ તો પૂછો કે આનો પરમાર્થ શો કે 'જીવની હાલત શું?' 'એ શા માટે કરવું જોઇએ?' તેના પરિણામે શિરપાવ શું મળશે? આમાનું કંઈ નહિ વિચારવાનું!! કેવા ખતરનાક આંધળીયા!

## માનવનું તેજ શું સત્તા–શ્રીમંતાઇમાં છે? :–

જગતમાં તો પૈસા, અને સત્તા હોય તો માલવાળા ગણાઇએ–પણ પૈસા અને સત્તા શા માટે? અને પૈસા તથા સત્તા મેળવ્યા પછી આપણા આત્માની વર્તમાન અને ભવિષ્યમાં હાલત કેવી તે કોણ વિચારશે? એનાથી પરિણામ શું? 'વર્તમાન અને ભવિષ્યમાં સુખ' એમ કહીએ છીએ. પણ જગત સામું તો જુઓ કે એ મેળવીને જગતે સુખ કેટલાં મેળવ્યાં? શા સારૂ તમને સામાન્ય રીતે મળેલાં તેજ, તેને મૂકી અંધકારને જગાવી રહ્યા છો?

રાજાએ પંડિતને બોલાવ્યો, 'પંડિતજી, કયા જોગેસર મહારાજ મરી ગયા? કયાં છે એમનો આશ્રમ? કયા કયા શિષ્યો પાછળ મૂકી ગયા છે?' રાજાએ પ્રશ્નોની ધારા છોડી.

બતાવો છો ? જગત પોલીસીબાજ, સ્વાભિમાનવાળા, સત્તાધીશ વગેરે થવાનું કહે છે, ને તમે વળી જુદું ગાવા બેઠા ! એ રાખો તમારી પાસે. અમારે એ પોસાતું નથી."

આવું આવું જે મનને થયા કરે છે, એ કોના જેવું છે આ મુંડાવનાર લોક જેવું સ્તો. કદાચ કોઈ કહે કે 'ભલે ફલાણે મુંડાવ્યું, મારે નથી મુંડાવવું—' તો સામો ઝટ શિખામણ આપે કે 'અરે તમે વળી બહુ ડાહ્યા ! આટલા લોકે મુંડાવ્યું તે ખોટું ? તે તમે ના કહો છો.'

નગરશેઠે મુંડાવ્યું હતું, એટલે મંત્રી પૂછે છે "મારે પણ કંઈ કરવું પડે ?"

શેઠ કહે છે, "સારા મહાત્માની પાછળ જેટલું કરો તેટલું ઓછું છે. ઓછામાં ઓછું......"

મંત્રી કહે છે, "હા, હા, હું સમજી ગયો, એટલું પણ ન કરીએ તો મહાત્મા પ્રત્યે શી સારી લાગણી ધરાવી કહેવાય ?" મંત્રીએ પણ મુંડાવ્યું.

હવે આવ્યો રાજાનો વારો. પણ રાજા એટલી બધી ટૂંકી બુદ્ધિવાળો નહિ, એટલે પ્રધાનનું મુંડાવેલું માથું જોઈ પૂછ્યું "કેમ પ્રધાનજી, આ શું ?"

"એ તો પેલા જોગેસર મહારાજ મરી ગયા !"

ત્યારે અત્યાર સુધી બધા પૂછતા હતા કે "આપણે શું કરવું જોઈએ ?" પણ અહીં તો રાજાએ ઝટ પૂછ્યું કે "કયા જોગેસર મહારાજ ?"

બસ ખલાસ ! પ્રધાનને શું આખી જમાતને ખબર નથી, સિવાય પેલા પંડિત. ત્યાં શું કહે પ્રધાન ? હવે પાછું વળવાનું ! "એ કયા, તે મને ખબર નથી. નગરશેઠને ખબર હશે !"

નગરશેઠ કહે " મને ખબર નથી, બજારમાં ખબર હશે ! "
બજારમાંથી પેલા વેપારીને બોલાવ્યો. તો વેપારી કહે "મને ખબર નથી, પંડિતને ખબર હશે! ઉપાસન ત્યાંથી થયેલું છે."

કોઈ અજ્ઞાન માનવના મગજમાંથી આવાં આવાં તો ઢગલો ઉપાસન થયેલાં છે. એથીજ સાચાં તેજનો વિચાર ઘણાને નથી આવતો. માનવના તેજ આવરનારાં કેઇ ઉપાસન ન થયા હોત તો કેવું સારૂં? શું સમજયા? યુગલિક કાળમાં જે ધાંધલ નહોતી, તે પછીના કાળમાં ખૂબ વધી ગઈ! એ ધાંધલ કેવી? વધારે ને વધારે જરૂરીયાતો અને અપેક્ષાઓમાં ફસાવાની. પાછું એમાં યુગવિકાસ માનવાનું ચાલ્યું! તેમ આમાં લગભગ બધાય એક યા બીજા ક્ષેત્રે આંધળી દોટ મૂકી રહ્યા છે. ત્યારે એ તો પૂછો કે આનો પરમાર્થ શો કે 'જીવની હાલત શું?' 'એ શા માટે કરવું જોઇએ?' તેના પરિણામે શિરપાવ શું મળશે? આમાનું કંઈ નહિ વિચારવાનું!! કેવા ખતરનાક આંધળીયા!

## માનવનું તેજ શું સત્તા–શ્રીમંતાઇમાં છે ? :–

જગતમાં તો પૈસા, અને સત્તા હોય તો માલવાળા ગણાઇએ–પણ પૈસા અને સત્તા શા માટે? અને પૈસા તથા સત્તા મેળવ્યા પછી આપણા આત્માની વર્તમાન અને ભવિષ્યમાં હાલત કેવી તે કોણ વિચારશે? એનાથી પરિણામ શું? 'વર્તમાન અને ભવિષ્યમાં સુખ' એમ કહીએ છીએ. પણ જગત સામું તો જુઓ કે એ મેળવીને જગતે સુખ કેટલાં મેળવ્યાં? શા સારૂ તમને સામાન્ય રીતે મળેલાં તેજ, તેને મૂકી અંધકારને જગાવી રહ્યા છો?

રાજાએ પંડિતને બોલાવ્યો, 'પંડિતજી, કયા જોગેસર મહારાજ મરી ગયા? કયાં છે એમનો આશ્રમ? કયા કયા શિષ્યો પાછળ મૂકી ગયા છે?' રાજાએ પ્રશ્નોની ધારા છોડી.

આનો કોઈ જવાબ? ના, ભોળો પંડિત! તેણે તો કહી દીધું કે 'જોગેસર મહાત્મા એ માણસ નહિ, પણ ગધેડાના અવતારે હતા. ફલાણા કુંભારને ત્યાં. જીવ ઉંચો, તે રોજ મારી ગાયત્રી વખતે સુર પુરતા. કોઈ સારી ગતિના મહેમાન હશે!' પંડિતજીના આ ખુલાસા વખતે બધા જ હાજર હતા! પ્રધાન અને નગરશેઠ! બધાનાં મોઢાં કેવાંક થયાં હશે? કેમ વારૂ એમ? કહો કે, આંધળીયા દોટમાં અંતે પસ્તાવાનું.

## માનવતાનું તેજ નિરપેક્ષતામાં :—

ત્યારે કોઈ સારા જ્ઞાની પુરૂષ પૂછે કે 'તમે આ અજ્ઞાન બચ્ચાના ખેલ જેવી સંસારની રમત બરાબર સાચી માનીને કેમ રમી રહ્યા છો?' તો શું કહેશો? 'આખું જગત એમ કરે છે' એજને? એટલે? એ આંધળી દોટ કે બીજું કાંઈ! અજ્ઞાની ભલે માને કે 'આપણે જગત તરફ અપેક્ષાવાળા થઇએ તેટલા વધુ સુખી.' પણ ખરી રીતે જગત તરફ આશાથી જેટલા વધુ દોડયા જઇએ, તેટલા પ્રમાણમાં સુખ, શાંતિ કે માન-મરતબો નહિ, પણ ઉલટું મળે છે! એમાં માનવનું તેજ નથી. તો બોલો, માનવનું તેજ શામાં છે? નિરપેક્ષતામાં.

પ્ર૦ એ શી રીતે?

ઉ૦ એ એ રીતે, કે તેજ તેને કહેવાય, કે જેનાથી બીજા ઉપર ઓજસ પડે. તો નિરપેક્ષ રહેવામાં જગત પર ઓજસ પડે છે; પણ સાપેક્ષ થવામાં અર્થાત્ આશરાવાળા અને ઓશિયાળા બનવામાં તો નિસ્તેજ થવું પડે છે. ઉલટું સામેથી જગતનું આપણા પર ઓજસ પડે છે.

માનવનું તેજ તૃપ્તિમાં :—તમને જે મળ્યું નથી, મળે એવું લાગતું નથી, એની તો આકાંક્ષા છોડી શકોને? ન

મળેલી વસ્તુ માટે લ્હારા (ઝંખના) નહિ, પણ નિરપેક્ષતા. એ પહેલું તેજ છે. દેખાતી રીતે રાજા ભલે સુખી હોય, પણ એને જેટલી જગતની અપેક્ષા છે તેટલો વધુ ક્લેશમાં રીબાય છે. ત્યારે સંતોષી ગરીબ લઈ આવ્યો દિવસ પુરતું, એટલે બસ! હવે કોઇની પાસે ચાપલુસી કરવાની નહિ. અરે! પેટ ન મળ્યું હોત, અથવા સાધુ બન્યા હોત તો એટલી પણ ચાપલુસી ન કરત. માનવનું તેજ નિરપેક્ષ વૃત્તિમાં છે. એની સાથે માનવનું બીજું તેજ મળેલાની તૃપ્તિમાં છે.

નિરપેક્ષતામાં 'મારે જગતની અપેક્ષા કરવાની નહિ.' અને

તૃપ્તિમાં 'મારી પાસે જે છે, તેને ઘણું મળ્યું માની. તેમાં જ આનંદ અને કલ્લોલ કરવાનો.'

અબજોપતિ હોય, અને તૃપ્તિ ન હોય તો! અને શ્રીમંતાઈ ન હોય, પરંતુ તૃપ્તિ હોય તો? એમાં કોણ સુખી, શાંતિવાળો, દીર્ઘાયુ, નિરોગી, બોલો કોણ?

અબજોપતિનું દૃષ્ટાન્ત :–

અમેરિકાનો અબજોપતિ રોકફેલર પણ શરીરે દુબળો! વર્ષો બહુ નહિ વિતેલાં, છતાં શરીરે પળિયાં આવી ગયેલાં! કેમ વારૂ? અબજોપતિ છતાં તૃપ્તિ નહોતી, નિરપેક્ષ નહોતો. એ હતો જગતની બહુ અપેક્ષાવાળો, માટે બહુ ચિંતાખોર! એક વખત માલ ભરીને એના વહાણ દરિયામાં બીજે ગામ રવાના થયેલા.

મુનિમને પૂછ્યું 'વીમો ઉતરાવ્યો છે કે નાહ?'

'ના, સાહેબ.'

'શું ના સાહેબ? જાઓ જાઓ, જલદી વીમો ઉતરાવી આવો. જોજો ગમે તેમ કરીને વીમો ઉતરાવી દેજો' મુનિમે તેમ

કર્યું. પ્રિમિયમ ભરવું બંધી દીધું. શેઠને સમાચાર આપી શાંત કર્યા. ત્યાં તો વહાણવાળાના સ્થાનેથી સમાચાર આવ્યા કે સહિ સલામત વહાણો કાંઠે ઉતરી ગયાં છે.' આગળવાળાને શોક થયો! 'અરેરે! આ દુઃખમાં જ નકામો વીમો ઉતરાવ્યો.' મનમાં અગનશ આવી. ખાવું ભાવ્યું નહિ. મનને ખેદ. શાથી? પહેલાં વીમા ઉતરાવવાની અપેક્ષા હતી, પછી ન ઉતરાવવાની અપેક્ષા હતી. આવી અપેક્ષાઓ એ અંધકાર, અપેક્ષા નહિ એ તેજસ્વિતા. તેજસ્વી માનવ ગાજ્યો જાય નહિ, દીનદુઃખી થાય નહિ, પશ્ચાતાપ કરવો પડે એવી સ્થિતિ લાવે નહિ: જગતથી કચરાય નહિ, ને દોરવાય નહિ; કેમકે જગતથી એ નિરપેક્ષ છે, થોડું મળેલામાં બહુ તૃપ્ત છે.

૧ લું, ૨ જું તેજ નિરપેક્ષતા અને તૃપ્તિ :—તેના નવ ઉપાય :—પહેલા નંબરનું તેજ નિરપેક્ષતા, અને બીજું તૃપ્તિ. તે લાવવા શું જોઇએ? સચોટ સમજ, અને પ્રબળ પુરુષાર્થ. તેમાં સમજ એ, કે

(૧) મારો આત્મા જગત કરતાં અધિક મૂલ્યવાળો છે.

(૨) જગત મને ન દોરે, હું જગતને દોરું.

(૩) વિષયોથી આત્મતેજની હાનિ છે કેમકે, એનાથી ખણજ, આતુરતા, આધીનતા, અપેક્ષાભાવ, વિહ્વલતાદિ વધે છે. વિષયોની જરા જેટલી ખામીમાં આત્મા પોતાને દુઃખી, નિરાધાર અને માલ વિનાનો સમજે છે, એ એની મૂર્ખતા છે.

(૪) આ સમજી જગતનો અને વિષયોનો ઓછામાં ઓછો પરિચય અને વિચારણા કરવી, અને પરિચય ઘટાડતા આવવુ.

(૫) વૈભવી નહી પણ સામાન્ય પદાર્થોમાંજ બાદશાહી માનવી.

(૬) મન, વચન અને કાયાને બગાડનારા ઘર્ષણ, કલહ, નિંદા ઈત્યાદિથી દૂર રહેવું.

(૭) સંતોષ રાખી, ઓછામાં બહુ માનવું.

(૮) વિષયોની ધૂન આત્માના ધર્મ-સમયને પણ ચોરી જાય છે. એને બદલે હવે આત્માએ વિષયના સમયમાંથી પણ આત્મચિંતનનો સમય કાઢી લેવો.

(૯) જગત અને વિષયો તરફ દર્પણવૃત્તિ કેળવવી, અર્થાત શુદ્ધ જ્ઞાતાદ્રષ્ટા બનવું.

હવે એક વાત નક્કી કરો કે "સારાયે જગત કરતાં મારો આત્મા કિંમતી અને ઊંચો છે! જડ જગતને સુધારવા માટે હું નથી, પણ મારે સુધરવા માટે જડ જગત છે! મારો આત્મા સારાયે જગત કરતાં વધુ સંભાળવા યોગ્ય છે!"

પ્ર૦—આવી માન્યતા ઘડી તેથી શું ?

ઉ૦—આત્માને અધિક મૂલ્યવાળો માન્યો, ત્યાં પછી આત્મા પોતાના મૂલ્ય ઘવાય, અને જગતનાં મૂલ્ય વધે. એવું, કરનારો નહિ બને. મારા આત્માની કિંમત અને અસ્તિત્વ જગત કરતાં ઊંચું! કોની આગળ આ સ્વવિશેષતા છે? જગત એટલે જડ પદાર્થો આગળ. સામે હીરાના મૂલ્યવાન હાર આવે, પણ જો સમજી રાખ્યું હોય કે એના કરતાં મારું પુણ્ય ઊંચું છે, એથીય વધુ ઊંચો મારો ધર્મવાસિત આત્મા છે. કેમકે પૂર્વ પુણ્યને જન્મ આપનાર તે છે, તો પછી એવી સાવધાની રાખે કે 'અવસરે હીરાનો ઉપયોગ કરીશ, પણ મારું મૂલ્ય ઘટાડીને નહિ.' ઊંચી વસ્તુઓ જીવ તરફ આકર્ષણ કરીને આવશે, પણ જીવ આકર્ષણ કરીને તે તરફ નહિ જાય. એટલે જગતને આવવું હોય તો ભલે આવે. પણ

[illegible] આત્મતેજ ઝૂંટાઈ જાય!

કેમ! એમ જ ને? કે આહાર અને વિષયો એ તેજ અને જીવન? સમજકિત કે ચક્રવર્તીનાં છ ખંડનાં રાજ્ય પણ એનું આત્મતેજ નહિ, એનું જીવન નાદ! ધારો કે કોઈ ચક્રવર્તી બહાર ફરવા ગયો છે. એવા તેજસ્વી ઘોડા પર સ્વાર થયેલો છે કે જે ઘોડો જોતજોતામાં માઈલો વટાવી દે છે. એમાં કોઇ અટવીમાં જઈ ચડયો! તરસ જોરદાર લાગી છે. ત્યાં કોઈ જંગલના માનવ પાસે પાણી છે. ચક્રવર્તી પૂછે છે "ભાઈ, તરસ લાગી છે, પાણી આપે છે?" પેલો માણસ એવો જ મળ્યો કે એ કહે છે, "હા, આપું તો ખરો, પણ છ ખંડનું રાજ્ય આપે તો!" તો ત્યાં ચક્રવર્તી શું હિસાબ ગણે? "મારા છ ખંડ જતા હોય તો ભલે જાઓ, પણ મને તો જીવતો રહેવા દે. જો એ ખંડ સાચવવાનું જોઇશ, તો અહીં પાણી વિના મરવાથી હું પણ જઇશ! રાજ્ય તો પછી મારે તો ગયા જ ને?" એટલે કોઇ વસ્તુ ઓછીવત્તી મળી, પણ તેની પાછળ આત્મા જો પોતાનું મૂલ્ય સમજતો હોય, તો તે એવા કલેશ કરનારો નહિ બને કે "આ હોય તો જ મારૂં જીવન." આ ક્યારે બને? જ્યારે માનવને પોતાનું તેજ શું તે સમજાયું હોય તો!

કાલે જતા હો તો આજે જાઓ :–સંતોપ માટે શું જોઇએ?

[illegible]

કેમ? ભાન જ ને! કે આહાર અને વિષયો એ તેજ અને જ્ઞાન? ભગવંત કે ચક્રવર્તીનાં છ ખંડના રાજ્ય પણ એનું આત્મતેજ નહિ, એનું જ્ઞાન નહિ! ધારો કે કોઈ ચક્રવર્તી બહાર ફરવા નીકળ્યો છે. એના તેજસ્વી ઘોડા પર સવાર થયેલો છે કે જે ઘોડો રેગિસ્તાનમાં [illegible] છે. એમાં કોઈ આપત્તીમાં આવી પડ્યો! તરસ જોરદાર લાગી છે. ત્યાં કોઈ જંગલના માનવ પાસે પાણી છે. ચક્રવર્તી પૂછે છે "ભાઈ, તરસ લાગી છે, પાણી આપે છે?" પેલો માણસ એવો જ મળ્યો કે એ કહે છે, "હા, આપું તો ખરો, પણ છ ખંડનું રાજ્ય આપ તો!" તો ત્યાં ચક્રવર્તી શું હિસાબ ગણે? "મારા છ ખંડ જતા હોય તો ભલે જાઓ, પણ મને તો જીવતો રહેવા દે. જો એ ખંડ સાચવવાનું જોઈશ, તો અહીં પાણી વિના મરવાથી હું પણ જઈશ! રાજ્ય તો પછી મારે તો ગયા જ ને?" એટલે કોઈ વસ્તુ ઓછીવત્તી મળી, પણ તેની પાછળ આત્મા જો પોતાનું મૂલ્ય સમજતો હોય, તો તે એવા ક્લેશ કરનારો નહિ બને કે "આ હોય તો જ મારૂં જીવન." આ ક્યારે બને? જ્યારે માનવને પોતાનું તેજ શું તે સમજાયું હોય તો!

કાલે જતા હો તો આજે જાઓ :—સંતોષ માટે શું જોઈએ?

[illegible]

## [illegible]

[illegible]

જવાનું નહિ. એટલે હીરાનો હાર સવારે જોઇને સાવચેતીથી સ્થાને મૂકયો છે. પણ સાંજે નજરે ન પડયો, અને લાગ્યું કે ચોરાઈ ગયો; એટલે હવે ખોટી પોક નહિ મૂકે. તપાસ કરવી હોય તો કરી લેશે, પણ એની પાછળ ઠેઠ આપઘાત કરવા સુધીના કે ચોર જડે તો એનો શેટલો કરી નાખવાના વિચાર કે વર્તાવ નહિ કરે. એ બાબત એવી છે કે એની જ જપમાળા ગણનારો નહિ બનવાનું એમ સમજે છે. શાથી? એ ધાંધલમાં અટવાઈ જાય તો જીવનું વિરાગનું આત્મતેજ રૂંધાઈ જાય!

કેમ? એમ જ ને? કે આહાર અને વિષયો એ તેજ અને જીવન? સમજજો કે ચક્રવર્તીનાં છ ખંડના રાજ્ય પણ એનું આત્મતેજ નહિ, એનું જીવન નહિ! ધારો કે કોઈ ચક્રવર્તી બહાર ફરવા ગયો છે. એવા તેજસ્વી ઘોડા પર સ્વાર થયેલો છે કે જે ઘોડો જોતજોતામાં માઇલો વટાવી દે છે. એમાં કોઇ અટવીમાં જઈ ચડયો! તરસ જોરદાર લાગી છે. ત્યાં કોઈ જંગલના માનવ પાસે પાણી છે. ચક્રવર્તી પૂછે છે "ભાઈ, તરસ લાગી છે, પાણી આપે છે?" પેલો માણસ એવો જ મળ્યો કે એ કહે છે, "હા, આપું તો ખરો, પણ છ ખંડનું રાજ્ય આપે તો!" તો ત્યાં ચક્રવર્તી શું હિસાબ ગણે? "મારા છ ખંડ જતા હોય તો ભલે જાઓ, પણ મને તો જીવતો રહેવા દે. જો એ ખંડ સાચવવાનું જોઇશ, તો અહીં પાણી વિના મરવાથી હું પણ જઇશ! રાજ્ય તો પછી મારે તો ગયા જ ને?" એટલે કોઇ વસ્તુ ઓછીવત્તી મળી, પણ તેની પાછળ આત્મા જો પોતાનું મૂલ્ય સમજતો હોય, તો તે એવા ક્લેશ કરનારો નહિ બને કે "આ હોય તો જ મારું જીવન." આ ક્યારે બને? જ્યારે માનવને પોતાનું તેજ શું તે સમજાયું હોય તો!

કાલે જતા હો તો આજે જાઓ:—સંતોષ માટે શું જોઇએ?

જાય, એના કરતાં આપણે એને લાત મારીને કાઢીએ, તો શું ખોટું? શોભા શામાં?'

ધારો કે એક શેઠને નોકર ધમકી આપે છે કે 'ધ્યાન રાખજો શેઠ, હું ચાલ્યો જઈશ.' અને શેઠ દીન થઈને કહે: 'અરે ભાઈ, એમ ન બોલ. તારા વિના કેમ ચાલશે? તું તારે રહેજે, રહેજે.' આમ શેઠ કહેતા રહે પણ સાતમે દિવસે નોકર શેઠને ધુતકારીને ચાલ્યો જાય છે. ત્યારે બીજા શેઠ એવા છે કે નોકર જ્યાં આમ બોલે, ત્યાં એ શેઠ કહે કે 'ચલ ઉઠ. સાતમે દહાડે શું? આજે જ ઉતર અહિંથી, આજે જ ચાલતો થા,' કહી નોકરને રવાના કરે, અને જાતે કામ ચલાવી લે છે. તો એમાં કયો શેઠ ડાહ્યો? કહેશો કે બીજો. બસ એજ રીતે આ લક્ષ્મી, આ જગત આપણને લાત મારી કાઢે, એમાં શી શોભા છે? મોહનો કંગાળ ગુલામ બનેલો મૂર્ખ માનવ—બજાર લાખ રૂપિયા ખેંચી જાય, ઇન્કમટેક્ષ પાંચ લાખ ઓકાવી લે, સંસાર વ્યવહાર હજારોનું પાણી કરાવે, એ બધું કબુલ મંજુર રાખે છે, પણ સારા સુકૃત માટે પોતાની જાતે 'હું લક્ષ્મીને લાત મારું,' આ સદ્ભાગ્ય નથી કેળવતો! તેનું કારણ એ જ કે સાચું માનવનું તેજ એનામાં નથી. પોતાના આત્મા કરતાં લક્ષ્મીનું મૂલ્ય વધુ આંક્યું તેથી લક્ષ્મીનો ઉપયોગ આત્માના હિત ખાતર નહિ, પણ આત્માનો ઉપયોગ લક્ષ્મી ખાતર કરે છે! લક્ષ્મીને કહે છે કે 'તો તને ચારચાર દિવસમાં ગણું! તારી ખાતર લાખ જુઠાણાં હાંકું! તું કહે તો સત્ને પણ ખાવામાં છૂટ! આવશ્યકતાને કહે તો તિલાંજલિ આપું. અનીતિ, ફૂડ, કપટ બધું કરું; તારી ખાતર સામાજિક સત. પચ્ચક્ખાણ બધું બસ' કહી એ અનીતિ કરવામાં. ઝઘડા જમાવવામાં આવશ્યકતા હોય કે નહિ? પતિ હોય કે અનીતિ મૂકી ગમે ત્યાં રઝળવામાં આવશ્યકતા લાગે કે નહિ!

શું તમને આપકડપણું ભાગ્યું નથી? ચુસ્ત શ્રાવક જીવન જીવવામાં કેમ વાંધો છે? કહો કે આત્મા કરતાં જગતનું મુલ્ય ઉંચું આંક્યું છે માટે.

મૂર્ખ માનવ પોતાનું તેજ સંહરે છે :–માલ વિનાનો મૂર્ખ આત્મા કાળ અને કર્મના સપાટામાં ચપટીમાં ચોળાઈ-રોળાઈ જતા ખૂશ-મિજાસ. પોતાના હાથેજ પોતાના આત્માને જ જગતના કાબુમાં સોંપે છે! જગતની બહુ ઋદ્ધિ મળે, બહુ સત્તા મળે, એટલે ચપટીમાં ચોળાવાની તૈયારી કરી! પાછો તેમાં ખુશ થાય છે!! મદ કરે છે. કહે છે કે 'પૈસા તો આમ કમાવાય! મૂર્ખ છે લોક, એને શું ખબર પડે? આમ અજમાવાય! અમારી આડે આવશે, એના લમણા તોડી નાંખવામાં આવશે! અમે પ્રજાના સાચા સેવક છીએ, તારણ-હાર છીએ.' એવી એવી બાંગ પુકારનારા પાછા નવી ચૂંટણી માટે ચાપલુસી કરતા ફરે છે, નમ્રતાથી આવું પુકારે છે : 'ચૂંટણીમાં અમને ચૂંટો, અમે કમર કસીને સેવા કરીશું!' પણ તે તો હોં, આ નથી ચૂંટાયા ત્યાંસુધી! મોટા ધર્માદા ખાતામાં ટ્રસ્ટી ચુંટાયા પછી તો ટ્રસ્ટ એટલે જાણે પોતાના બાપની મિલ્કત! પછી કોઈ ફરિયાદ કરે કે 'શેઠ સાહેબ' કહીને વાત કરે કે 'આ પૂજારી પ્રભુની આશાતના કરે છે,' તો પેલો ટ્રસ્ટી સંભળાવી દે છે કે 'કચકચ કરવાની ટેવ પડી છે તમને! પૂજા કરવી હોય તો કરો, નહિતર રસ્તો પકડો...' નમ્રતા ગઈ અને ઘમંડ આવ્યું. કોણ કરાવે છે આ બધું? આત્મા કરતાં જગતનાં માન-માલનું મૂલ્યાંકન વધારે તે. એ નમ્રતા, સાચો સેવાભાવ, વગેરે માનવાનું તેજ સંહરી લે છે. એવા પ્રકારની વૃત્તિ નક્કી થવી જોઇએ કે મારે મારા આત્માને નિસ્તેજ બનાવતી જગતની એક વાતનો ખપ નથી. અરે! જો ખાધા વિનાય ચાલે એમ હોય, તો મારે હાથ, મોં, પેટ

અને સમય બગાડવાની જરૂર નથી. ધન અને સમય બગાડવાની જરૂર નથી. એની ગુલામીમાં કલાક શા સારૂં બગાડ

## વીર વજ્રબાહુનો પ્રસંગ :–

શ્યામસુંદરને બનેવીનું કૌતુક કરવાનું મન થયું :–તેજસ્ વજ્રબાહુ શ્યામસુંદર સાળાને રોકડું પરખાવે છે. વજ્રબા પરણીને ચાલ્યા આવે છે. જાનમાં રાજકુમારો સાથે પરણ્યો શા માટે? સંસારનો મોહ બેઠો છે, તેથી મર્યાદ રહી સંસારના સુખ લેવા છે માટે. જાન સાથે એ આવે ભર જંગલમાં. ત્યાં દૂરથી પર્વતપર મુનિને જોયા! પોતે રથ બેઠેલા છે, પત્ની બાજુમાં છે, અને સાળો રથ હાંકે સાળાને પણ થાય છે કે 'હું સારથીપણું કરૂં!' પુણ્ય વિચિત્ર પ્રકાર છે! અશુભ કર્મના ઉદયમાં આ જીવનું ચાલતું નથી. પોતે સારો ગુણીયલ કે હોશિયાર હોય, યશ–સૌભાગ્ય કર્મ ન હોય તો દુનિયા લાતે મારે! આ બનેવીનું પુણ્ય એવું કે શ્યામસુંદરને રથ હાંકવાનું મન છે. મુનિને જોયા કે રથ જરા ઊભો રાખવા વજ્રબા સૂચના કરી.

સાળાએ રથને ધીમો પાડતાં પૂછ્યું 'કેમ?'

વજ્રબાહુ કહે છે કે 'સામેના પર્વતપર મુનિ છે, [illegible] કરી આવીએ.'

આશ્ચર્ય થયું સાળાને! એને મનમાં થયું કે 'આ મુનિના. [illegible] દર્શન! કેવા આનંદ છે આ! [illegible]

[illegible]

નો કઢિયાના. પણ વિચારો કે કોઈ પ્રસંગમાં કોઈને કહ્યું કે નહિ કે 'એવું હતું તો ભલા માણસ ઉપાસરામાં જ રહી જવું હતું ને ?'

સાળાને બનેવીનું કૌતુક કરવાનું મન થયું. એટલે એ છે કે,

'કેમ કાંઈ વૈરાગી થયા કે શું ?'

એટલે વજ્રબાહુ કહે છે 'કેમ આમ પૂછો છો ? શું ખબર છે કે શ્રાવક માત્ર વિરાગી હોય ?'

વજ્રબાહુના આ ઉદ્ગારમાં તમને વિરોધાભાસ દેખાશે કે રાગી હોય તો આ સંસારનો ઉપાડો શા માટે કરે ? પણ તેને ખબર છે કે માણસ દુશ્મનના કિલ્લામાં હોય, અને ત્યાં ખાનપાન સુખચેન બધું મળતું હોય ! છતાં પણ એના પ્રત્યે તે હાર્દિક રુચિ નથી હોતી, તેમ સંસારને દુશ્મનનો કિલ્લો માન્યા પછી એના ખાનપાન સુખચેન પ્રત્યે હાર્દિક રુચિ ન થ. શક્તિના અભાવે આ સંસારરૂપી દુશ્મનના કિલ્લામાંથી બહાર ન નીકળી શકે, એ જુદી વાત. બાકી રાગ કે પ્રેમ ન ય, એટલે કે એના પ્રત્યે વિરાગી હોય.

વજ્રબાહુએ પ્રગટાવેલાં માનવનાં તેજ :—સાળો પૂછે છે એટલે તમે વિરાગી છો જ ?'

'એમાં પૂછો છો શું ?'

'પૂછું છું એ કે—તો સંસારમાં કેમ રહ્યા છો ? કોણ રોકે છે ? હું તમને સહાય કરું.'

સાળાએ મશ્કરીમાં આ કહ્યું. આ ટોણો વજ્રબાહુને એવો હતો, કે જો તેના સ્થાને તમે હોત, તો કાંઈ તે માનવિતા રોકે છે, સ્ત્રી રોકે છે, દુઃખી દી...

[illegible] છે, સંયોગ [illegible] નથી. આર્તિ ભરી છે, [illegible] નથી [illegible]. [illegible] નથી [illegible], મનની [illegible] નથી. આવા આવા કેમ [illegible] નહિ [illegible]. 'કેમ [illegible] કેમ [illegible] સંસારમાં રહ્યા છે.' એવા જે પ્રભુ આગળ [illegible] જાય. ભૂખ આવી જાય, ત્યાં લાંબા ફાંફાં મારતાં કાંઈ શરમ આવે? સારા નિરોગીને આ [illegible]ની ગાળ આવે કે ન આવે! આ ગાળ વજ્રબાહુને નથી આવતી. પરમાત્માના જીવનને અને એમના માર્ગને ઓળખ્યા છે, વિચાર્યા છે. અને વૈરાગ્ય કેળવ્યો છે, એવા સમ્યગ્દૃષ્ટિને મન તો એમ છે કે આ પરમાત્મા!! આવો પરમાત્માનો માર્ગ! શોધ્યો ન જડે. માગ્યો ન મળે! ચૌદ રાજલોકના વિશાલ પટમાં ક્યાં હાથ લાગે? આજ એ ચાલીને સામે આવે ત્યારે હું ગલ્લાંતલ્લાં કરું તો તો મૂર્ખાઈ થાય! નહીં એક વાર કાળ લાત મારશે જ. અને અહીંથી કાઢશે, ત્યાં ભવિષ્યમાં કદાચ જાતિસ્મરણ થશે. તો પણ મોહાંધ મનનું ઠેકાણું ય નહિ હોય. તેથી આ શાસન, આવા ગુરૂ, આવી સમજ નહિ મળે! ચિથરેહાલ નહિ પણ નગ્ન કરીને મને સંસાર કાઢે, અપમાન ભરી રીતે કાઢે, એના કરતાં હું જાતે સંસારને લાત કેમ ન મારૂં?" આવી આવી વિચારણામાં શ્રાવક રમતો હોય. વજ્રબાહુ પણ એવા વિચારમાં છે.

## શેઠે સાત દિવસ લક્ષ્મીને દાનમાં ધકકે ચઢાવી!

પેલા શેઠે પણ એમજ લક્ષ્મીના સ્વપ્ન પર કુટુંબ ભેગું કરીને કહ્યું કે 'જુઓ વાત આમ બની છે. લક્ષ્મી જવાની છે. એ લાત મારે એના કરતાં આપણે મારીએ, તો એમાં શોભા કયી? શું કરવું?"

કુટુંબ કહે 'આપજ ફરમાવો, શું કરવું?"

શેઠ કહે 'સાત દિવસ સુધી લક્ષ્મીને ધક્કા માર્યા કરીએ?'

'કુટુંબ કહે પછી શું?'

'પછી કોઇ ભૂખ્યું રહેવાનું નથી. પછી ચારિત્ર લેવાનું!' ુઅને વાત ગમી. કુટુંબ કોનું હતું? વિચારક શેઠનું. નિર્ણય ી લીધો. કુટુંબ કેવું મળ્યું હશે? આખા કુટુંબે સાત દિવસ ધી છૂટે હાથે ધન ઉછાળ્યું! કોઠારો અને ખજાના ખાલી ઈ ગયા. તળિયાં દેખાયા.

સાતમે દિવસે લક્ષ્મીએ આવીને કહ્યું 'આ તો તમે જુલમ ર્યો. હું તો જતી હતી, પણ શેઠ, તમે તો મને લોખંડની ાંકળે બાંધી!'

શેઠે કહ્યું 'મેં ક્યાં બાંધી છે? મેં તો છૂટી મૂકી છે.'

'અરે ભલેને તમારી તિજોરીનાં તળિયાં દેખાયાં, પણ ન જે તમે દાનનાં ઉત્કૃષ્ટ ભાવનાથી ઉછાળ્યું, તેથી તમારા ણ્ય વધી ગયા! તે તરત ઉદયમાં આવ્યા! તમારાં ડૂબેલા, મ થયેલાં વહાણ આવી લાગ્યાં છે. નફો ભારે છે! પુણ્યથી મે સાંકળે મને બાંધી લીધી છે.'

શેઠ કહે છે, 'ગમે તે હો, પણ કાલે સવારે અમારા આખા ટુંબની દીક્ષાનો વરઘોડો છે.'

લક્ષ્મી વિલખી પડી. કુટુંબે પ્રભાતે ચારિત્ર માર્ગે સંચાર્યું. ાનવનાં તેજ ક્યાં? આવતી લક્ષ્મીને પડતી મૂકવાના? કે આવતી માટે પણ અભખરા અને અખતરા કરવાના?

સાળાને મશ્કરી ભારે પડી ગઈ:–વજ્રબાહુ કહે છે 'શું હ્યું! કોઈ રોકતું નથી, એમ? બહુ સરસ' કહેતાંજ વજ્ર-ાહુની આંખમાં તેજ ચમક્યું. સીધાજ ગિરિ તરફ ચાલવા ાંડ્યું. જાણે કોઇ મુનિ ચાલતા હોય તેવા દેખાતા હતા.

નથી ?' અથવા શું સાળા પર ગુસ્સો થયો કે 'મૂર્ખાએ છોકરાને ખોટો ચઢાવ્યો ?' કે છોકરા પર ગુસ્સો ચઢ્યો કે 'નાદાને આ શું કર્યું ? આ મને ઘરડે ઘડપણે રઝળાવ્યો ?' આવું કશું રાજાને થયું નહિ. માનવનાં તેજની ખબર ન હોય , એનાં આ તોફાન છે. પણ જ્યાં સંસ્કૃતિમાં સાચા માનવનાં તેજના વારસા મળે છે, ત્યાં એ તેજ ખીલવાની વાતો હોય છે, તેજ આવરવાની વાત નહિ. જાતની ન્યૂનતા જોવાને બદલે ખોટો ગુસ્સો, સારી વસ્તુની અનુમોદના કરવાને બદલે ઈર્ષા, ઇત્યાદિ તો માનવનાં તેજ નહિ. પણ માનવનાં અંધકાર છે.

માનવનાં તેજમાં અપૂર્વ દિવ્ય વિચારણા, કર્તવ્યના ભાન, ગુણાનુરાગ, એવું બધું આવે.

રાજાને સાંભળીને ખેદ થયો, મોં વિલખું પડી ગયું; કેમ ? હૃદય એમ ખિન્ન થયું, ચહેરો એમ ઉતરી ગયો, કે મનમાં વિચારધારા ચાલી, 'આ મને ધોળા આવી ગયા, અને હજુ મને વૈરાગ્યનાં ફાંફાં છે ? ? અને આ યૌવનના ઉંબરે ઉભેલો, આવી સુંદર કાયાવાળો. આવી દેવાંગના સમી કન્યા પોતાની પત્ની તરીકે પામેલો, ત્યાં જેને કશો ધર્મનો ઉપદેશ નહિ, એવો એ માત્ર એક મશ્કરીના વચન પર ઉભો થઈ ગયો ? ?'

પરણવા ગયો હશે ભોગસુખના કેવા કોડ સાથે, ત્યારે પરણતી વખતે શું મનમાં કાંઇ સંસારસુખના સ્વપ્ન નહિ સેવ્યા હોય? રૂપવતી કન્યાનો હાથ પકડતાં હૈયામાં કોઈ વિષયની ઉર્મિઓ નહિ જાગી હોય ? આવું બધું છતા નાની વયમાં આ એણે કેવું મહાન ચમત્કારિક પરાક્રમ કર્યું ? એ અંતરાત્માથી લક્ષ્મી અને લલના પ્રત્યે નિરપેક્ષ કેવો ! તૃપ્ત કેવો, એને સમજાઈ ગયું કે,

આ સુંદર ભવ પામીને તરવાનો આ માર્ગ છે. જો આરાધનાનો રાધાવેધ ચૂક્યો તો શિવસુંદરી કાંઈ વરમાળા લઈને એમ પહેરાવે એમ નથી. આ રાધાવેધ ક્યારે મળે? રખડતાં ચાલતાં અર્થાત્ ગમે તે ભવમાં ન મળે. તેવ અવસરે જ જોઈએ. આરાધનાની તકનો રાધાવેધ જ્યારે મળ્યો ત્યારે જો સાધી લીધો, તો તો મોટા મોક્ષના સોદા થઈ ગયા! ચૂક્યો, તો એજ પાછી સંસારકેદને કર્મની ગદ્ધામજૂરી! એમાં પરાક્રમ કરવામાં કુમારે પાછું વાળીને જોયું નહિ!

ચોમાસી ઋતુનો સૂર્ય પ્રકાશી ઉઠે, અને જેમ ઝગમગાટ થાય, તેમ આ માનવનાં તેજ જેના ખીલી ગયાં, તે ઉપસ્થિત થયેલા રાધાવેધને ચૂકે? રાજા તો ફરીફરી ધન્ય પોકારે છે, 'ધન્ય છે એ રાજકુંવરને, માનવજીવનનો અદ્ભુત લ્હાવો લીધો! અને હું આ? ચાલ ચાલ જીવ ઉઠ! તુંય કુમારની પાછળ પ્રભુના પથે લાગી જા!!' ઉભા થઈ ગયા. મુગૂટ ઉતારી દીધો!

મંત્રી પૂછે છે 'આ શું મહારાજા......'

'કંઈ નહિ મંત્રી! આ ઘોળામાં ધૂળ પડી હતી, તે ખંખેરી નાખું છું! હુંય જાઉ છું એજ કુમારના માર્ગે!'

અંધકાર અને તેજ :—

વિષયોની રમણીયતા, ભોગની વિપુલતા, જગતની સંપત્તિની વિશાલતા, તે માનવનાં તેજ નહિ; તે તો અંધારું છે. માનવની નિર્બળ કડીઓ છે.

માનવનાં તેજ બ્રહ્મચર્યમાં છે! જગત આગળ અ-દીન, ઉદાસીન અને સ્થિર બનાવવામાં છે. 'જગત અમને શું ......ી કે રોવડાવી શકતું હતું? અમે અમારામાં સ્થિર

[illegible] ! ' [illegible] આ [illegible] ગયો ? ' ગુણોને [illegible] ' ' [illegible] પર [illegible] ? ' [illegible] આ શું કર્યું ! આ મને [illegible] ? [illegible] નહિ. માનવનાં તેજની બાબત ન હોય. એનાં આ નોકર છે. પણ જ્યાં સંસ્કૃતિનાં ગાઢ માનવનાં તેજના આદર્શો મળે છે, ત્યાં એ તેજ ખીલવાની વાતો હોય છે, તેજ આવરવાની વાત નહિ. જાતની ન્યૂનતા ઢાંકવાને બદલે ખોટો ગુસ્સો, સારી વસ્તુની અનુમોદના કરવાને બદલે ઈર્ષા. ઇત્યાદિ તો માનવનાં તેજ નહિ, પણ માનવનાં અંધકાર છે.

માનવનાં તેજમાં અપૂર્વ દિવ્ય વિચારણા, કર્તવ્યના ભાન, ગુણાનુરાગ, એવું બધું આવે.

રાજાને સાંભળીને ખેદ થયો, મોં વિલખું પડી ગયું. કેમ ? હૃદય એમ ખિન્ન થયું, ચહેરો એમ ઉતરી ગયો, કે મનમાં વિચારધારા ચાલી, ' આ મને ધોળા આવી ગયા, અને હજુ મને વૈરાગ્યનાં ફાંફાં છે ? ? અને આ યૌવનના ઉંબરે ઉભેલો, આવી સુંદર કાયાવાળો. આવી દેવાંગના સમી કન્યા પોતાની પત્ની તરીકે પામેલો, ત્યાં જેને કશો ધર્મનો ઉપદેશ નહિ, એવો એ માત્ર એક મશ્કરીના વચન પર ઉભો થઈ ગયો ? ? '

પરણવા ગયો હશે ભોગસુખના કેવા કોડ સાથે, ત્યારે પરણતી વખતે શું મનમાં કાંઇ સંસારસુખના સ્વપ્ન નહિ સેવ્યા હોય? રૂપવતી કન્યાનો હાથ પકડતાં હૈયામાં કોઈ વિષયની ઉર્મિઓ નહિ જાગી હોય ? આવું બધું છતા નાની વયમાં આ એણે કેવું મહાન ચમત્કારિક પરાક્રમ કર્યું ? એ અંતરાત્માથી લક્ષ્મી અને લલના પ્રત્યે નિરપેક્ષ કેવો ! તૃપ્ત કેવો, એને સમજાઈ ગ

આ સુંદર ભવ પામીને તરવાનો આ માર્ગ છે. જો આરાધનાનો રાધાવેધ ચૂક્યો તો શિવસુંદરી કાંઈ વરમાળા એમ ને એમ પહેરાવે એમ નથી. આ રાધાવેધ ક્યારે મળે? હાલતાં ચાલતાં અર્થાત્ ગમે તે ભવમાં ન મળે. તેય અવસરે જ મળે. આરાધનાની તકનો રાધાવેધ જ્યારે મળ્યો ત્યારે જો સાધી લીધો, તો તો મોટા મોક્ષના સોદા થઇ ગયા! ન સાધ્યો, તો એજ પાછી સંસારકેદને કર્મની ગુલામજુરી! વીરનાં પરાક્રમ કરવામાં કુમારે પાછું વાળીને જોયું નહિ!

ચોખ્ખી ઋતુનો સૂર્ય પ્રકાશી ઉઠે, અને જેમ ઝગમગાટ હોય, તેમ આ માનવનાં તેજ જેના ખીલી ગયાં, તે ઉપસ્થિત થયેલા રાધાવેધને ચૂકે? રાજા તો હરેરો ધન્ય પોકારે છે, 'ધન્ય છે એ રાજકુંવરને, માનવજીવનનો અદ્ભુત લ્હાવો લીધો! અને હું આ? ચાલ ચાલ જીવ ઉઠ! તુંય કુમારની પાછળ પ્રભુના પથે લાગી જા!!' ઉભા થઈ ગયા. મુગુટ ઉતારી દીધો!

મંત્રી પૂછે છે 'આ શું મહારાજા......'

'કંઈ નહિ મંત્રી! આ ચોળામાં ધૂળ પડી હતી, તે ખંખેરી નાખું છું! હુંય જાઉ છું એજ કુમારના માર્ગે!'

## અંધકાર અને તેજ :—

વિષયોની રમણીયતા, ભોગની વિપુલતા, જગતની સંપત્તિની વિશાલતા, તે માનવનાં તેજ નહિ; તે તો અંધારૂં છે. માનવની નિર્બળ કડીઓ છે.

માનવનાં તેજ બ્રહ્મચર્યમાં છે! જગત આગળ અ–દીન, ઉદાસીન અને સ્થિર બનાવવામાં છે. 'જગત અમને શું હસાડી કે રોવડાવી શકતું હતું? અમે અમારામાં સ્થિર

નથી ?' અથવા શું સાળા પર ગુસ્સો થયો કે 'મૂર્ખાએ છોકરાને ખોટો ચઢાવ્યો ?' કે છોકરા પર ગુસ્સો ગયો કે 'નાદાને આ શું કર્યું ? આ મને ઘરડે ઘડપણે રઝળાવ્યો.' આવું કશું રાજાને થયું નહિ. માનવનાં તેજની ખબર હોય, એનાં આ તોફાન છે. પણ જ્યાં સંસ્કૃતિમાં શા[illegible] માનવનાં તેજના વારસા મળે છે, ત્યાં એ તેજ ખીલવાતો હોય છે, તેજ આવરવાની વાત નહિ. જાતની [illegible] જોવાને બદલે ખોટો ગુસ્સો, સારી વસ્તુની અનુમો[illegible] કરવાને બદલે ઈર્ષ્યા, ઇત્યાદિ તો માનવનાં તેજ નહિ માનવનાં અંધકાર છે.

માનવનાં તેજમાં અપૂર્વ ભિન્ન વિચારણા. કર્તવ્યભાન. ગુણાનુરાગ. એવું બધું આવે.

રાજાને સાંભળીને ખેદ થયો, 'આ વિલખું [illegible] કેમ ! [illegible] એમ ભિન્ન થયું, [illegible] એમ ઉતરી ગયા, [illegible] વિચારણા આવી. 'આ મને [illegible] આવી [illegible] ? ? અને આ [illegible]

[illegible]

આ સુંદર ભવ પામીને તરવાનો આ માર્ગ છે. હેત આરાધનાનો શુભાવસર ચૂકશો તો શિવસુંદરી કાંઈ વરમાળા એમ ને એમ પહેરાવે એમ નથી. આ શુભાવસર ક્યારે મળે ? …ભાસનાં ભાસતાં અર્થાત્ ગમે તે ભવમાં ન મળે. તેમ …અવસરે જ મળે. આરાધનાની તકનો શુભાવસર જ્યારે મળ્યો ત્યારે તે સાધી લીધો, તો તો ભવ ભવના ફેરા ટળી ગયા ! ન સાધ્યો, તો એજ પાછી સંસારકેદને કર્મની ગુલામગીરી ! …વીરનાં પરાક્રમ કરવામાં કુમારે પાછું વાળીને જોયું નહિ !

…ની ઋતુનો સૂર્ય પ્રકાશી ઉઠે, અને જેમ ઝગમગાટ હોય, તેમ આ માનવનાં તેજ જેના ખીલી ગયાં. તે ઉપસ્થિત … ધન્ય પોકારે છે. એવા શુભાવસરને ચૂકે ? રાજા તો કહે … ધન્ય છે એ રાજકુંવરને. માનવજીવનનો અદ્ભુત લહાવો લીધો ! અને હું આ ? ચાલ ચાલ જીવ ઉઠ ! તુંય કુમારની પાછળ પ્રભુના પંથ લાગી જા !!' ઉભા થઈ ગયા. મુગટ ઉતારી દીધો !

મંત્રી પૂછે છે 'આ શું મહારાજ......'

'કંઈ નહિ મંત્રી ! આ ઘોળામાં ધૂળ પડી હતી. તે ખંખેરી નાખું છું ! હુંય જાઉં છું એજ કુમારના માર્ગે !'

અંધકાર અને તેજ :—

વિષયોની રમણીયતા, ભોગની વિપુલતા, જગતની સંપત્તિની વિશાલતા, તે માનવનાં તેજ નહિ; તે તો અંધારું છે. માનવની નિર્બળ કડીઓ છે.

માનવનાં તેજ બ્રહ્મચર્યમાં છે! જગત આગળ અ-દીન, ઉદાસીન અને સ્થિર બનાવવામાં છે. જગત અમને શું હસાડી કે રોવડાવી શ… હતું ? એમ…

રહેવાના.' જગત પર વાત્સલ્ય અને કરુણાભાવ વરસાવવામાં માનવનાં તેજ છે ! વિશ્વના જીવો પ્રત્યે મૈત્રીભાવ કેળવવામાં છે ! વિકારી સંયોગોમાંય નિર્વિકાર રહેવામાં છે

વિકાર હેતૌ નહિ વિક્રિયન્તે,
ચેતાંસિ યેષાં ત એવ ધીરા: ।

વિકારના કારણ વખતે જેનાં ચિત્ત વિકૃત ન થાય, તેજ ધીર છે, તેજસ્વી છે ! તેજસ્વિતા દીર્ઘદૃષ્ટા બનાવવામાં છે. દોષોથી રહિત થવામાં અને ગુણોનું આધિપત્ય મેળવવામાં છે.

યાદ રાખજો કે જગતથી જેટલા નિરપેક્ષ થશો, પરંતુ ; થશો, એટલાં તમારાં તેજ ખીલશે. જગતથી નિરપેક્ષ થવામાં જગતનો પરિચય અને જગતની વિચારણા ઓછી કરવી પડશે. પરિચય એટલે ? કાયિક સમાગમ અને માનસિક ચિંતન. તે બન્ને કાપવામાં માનવના તેજ ખીલે છે ! ભુલશો નહિ કે માનવનાં તેજ સામે પૌદ્‌ગલિક સૃષ્ટિનો અનાદિનો હલ્લો છે. એટલે જ આપણે જો એની સામેના પુરુષાર્થમાં સતત મચ્યા રહીશું, તો તેજ પ્રગટ થશે. છતાંય કદાચ હલ્લો કરે, તો પણ આપણે તો બાહ્ય અને અંતરથી આઘા રહેવાનું છે.

બીજું તેજ બાહ્યથી અને અભ્યંતરથી તૃપ્ત બનનારું છે. કેમ બનાય ? મળેલાને અધિક માનવાથી. આપણને કોઈ ગાળ દે તોય મનાય–કે 'અહો સદ્‌ભાગ્ય ! એટલેથી પત્યું ! નહીં સાવધાન થવા મળ્યું !' કોઈ કહે 'અરે પણ તમારી મહેનત અને કેટલાક ભોગ પછી તમને આવું તો ફળ જ આવ્યું !' તોય આપણે તો સ્વીકાર માનવાનું કે ભલે, જગતમાં આવું પણ કેટલાયને નથી મળતું. કાળ, કર્મ, અને જગતપર ઉપ-

દાવો રાખવો નિષ્ફળ છે. એમાં આત્માનાં તેજ હણાય છે, આત્મામાં અંધકાર પથરાય છે. કેટલાયે જીવો એક ટંક પણ પૂરું નથી પામતા. રોટલો ને દાળ પણ પૂરા નહિ ! ત્યારે મને તો ત્રણેય ટંક મલે છે. 'મને મળેલું ઘણું મળ્યું માનું છું તે ભૂલું તો હરાયા ઢોર જેવો થાઉં ! કુતરા જેવો કંગાલ ! માટે આપણે તો પરમ સંતોષ,' આ બીજું તેજ.

ત્રીજું તેજ કોઇની દીનતા નહિ. એટલે? એના પર બીજાનો પ્રભાવ ન પડે. બીજાની ખુશામત એ ન કરે, ઉજી પડવો હોય તો બીજા પર એનો પ્રભાવ પડે પણ તે પોતાની નિસ્પૃહ વૃત્તિને લીધે, પોતાનાં સંસ્કારી અને નિરપેક્ષ જીવનના લીધે.

## ભઇઆનું દ્રષ્ટાંત:—

### નોકરી ક્ષણિક હૈ, ધર્મ ચિરકાલકા હૈ ! :—

વર્તમાનકાળનો કેટલાક વર્ષ પૂર્વનો આ એક પ્રસંગ છે. એક નગરમાં એક સુખી શ્રાવકને ત્યાં ઘણા નોકરમાં એક ભૈયો પણ હતો. શેઠ સારા, એટલે ભઇઆને કહે 'તુમકુ માસિક પગારકા ચૌદા રૂપિયા મીલતા હૈ, ઈનમેસે પાંચ સાત રૂપિયા ખાનેમેં જાતા હોગા. તો કયું ઈતના ખર્ચ કરના ? તુમ હમેરે રસોડે પર જિમ લેના ઔર પગાર તુમકો પુરા મિલ જાયગા.' ત્યારે ભઇઓ શું કહે છે, અને આટલી ઉદારતા દાખવનારા શેઠ પર એનો શું પ્રભાવ પડે છે તે જુઓ ! એ કહે છે કે 'દેખો, શેઠ સાહબ, જો નિયમિત સંધ્યા પાઠ ન કરે, ઇસકી બનાઈ હુઈ રસોઈ હમ નહી ખાતે હૈ. આપકી નોકરી તો આજ કલકી હૈ, લેકીન હમારા ધર્મ હમારી સાથ આગે જન્મમેં ચલનેવાલા હઈ. યહાં હમારા

[illegible]

[illegible]

અને શાસક-પણું ભરતા પછી શું ? એનું તેજ શું ? [illegible]
કે બીજા પ્રાણીઓના હિસાબ-ખાતામાંથી એક ઠેકાણું નંબર [illegible]
પણ આ જૈન બાળ્યો ઠેકાણું નંબર નોંધાવે એમ ? [illegible]
કોઈ છે. 'કહાં કસ હી આપકી નોકરીમેં નિકલ જાતા [illegible]
ઐસી ક્ષણિક નોકરી કે લીયે, ક્યા હમારા ચિરકાળકા [illegible]
દમ છોડે ?' એવી નિરપેક્ષતા રાખવી, તો કોનો પ્ર[illegible]
કોના ઉપર પડ્યો ? શાને ભજવા માટે માન ઉપજ્યું ! માન[illegible]
તેજ શામાં ? જગતની દીનતા કરવામાં નહિ, પણ એપર[illegible]
કરવામાં ! પોતાનો પ્રભાવ જગત ઉપર પાડવામાં !

## ચોથું તેજ વિશ્વમૈત્રી અને કરૂણા :—

માનવનું ચોથું તેજ ગમે તેવી પરિસ્થિતિમાં પણ સા[illegible]
વિશ્વપર પવિત્ર હૃદયના હેત અને લાગણી વરસાવવા[illegible]
છે. કહો જોઉં, તમને ગુસ્સાવાળો વહાલો લાગે ? [illegible]

ઊંચે અને સામર્થ્યશાળી ? ભાવનું તેજ ચાન્દ્રેય અને રૂપે પ્રકાશવવામાં છે. નિર્દય બનતા તે જગતના વાદ ને મંદ બનાવે છે. તમારા હૃદયની આડી ગુલામ કેડી રહી છે, તેનું કયા પાત્ર ઉપર તે તેજ ખાળીને વિચારવાની જરૂર છે. હૃદયનો હક્ક છે, અને પુરું પડે છે. પણ ક્યાં જઈ ઊભા રહેશો, તેમાં ભૂલો છો. તેમાં આવી આનંદમય ઉર્જા જાગે. તે બધું બુદ્ધિપૂર્વક અને શાલીન વર્તન વિચારવાની જરૂર છે. મૈત્રીભાવ, કરુણાભાવ, અને પ્રમોદભાવ રાખવામાં ભાવનાં તેજ છે ! ત્યાં ત્યાં ક્રોધ, દ્વેષ, ઈર્ષ્યા, દુશ્મનાવટ કોઈનાં પ્રતીક બનવામાં ભાવની તેજસ્વિતા નહિ. નિર્મળતા છે. જેનાથી પશુઓ પણ એ શમી જાય છે. તેનું પરમ તેજસ્વી ! ; કેમકે શું દુશ્મન કે શું મિત્ર, બધાને પ્રેમ અને કરુણાથી નવરાવી દેનાર ! ઉપસર્ગ— ઉપદ્રવમાં પીડાતા મહાત્મા મહર્ષિઓ મહા તેજવાન ! કેમકે ઉપદ્રવ કરનાર ઝનૂની દુશ્મન ઉપર પણ એમને મૈત્રીભાવ ! આ મૈત્રી, કરુણા, અને ગુણ-પ્રમોદના તેજ એવાં સુંદર છે, કે એનો અનુભવ કર્યા પછી બીજું ગમે નહિ ! પછી મોક્ષ ન જાય ત્યાં સુધી જન્મોજન્મ એજ સ્વભાવ ! વૈરી અગ્નિશર્માનો જીવ જેમ જેમ જન્મે જન્મે વધુ ને વધુ ઉપસર્ગ કરતો આવે છે, તેમ તેમ સમરાદિત્યનો જીવ વધુ ને વધુ મૈત્રીભાવનું તેજ વધારતો આવે છે. બલભદ્રમુનિના આ મૈત્રીભાવનાના તેજમાં સિંહ જેવા અંજાય જતા ! તે જંગલમાં એમની સામે આવી, સેવકભાવે બેસી જતા ! આવું એમની તેજસ્વી ભાવનાનું ... કેવા !

ધુન લગાવો. એવા માનવનાં તેજ અખંડ આનંદમાં અને નિર્વિકાર દશામાં છે. ભલે ઇષ્ટ અનિષ્ટ સંયોગો જીવનમાં હેરફેરી કરે. હિંડોળા લે, પણ જીવે એની વચમાં સ્થિર નિર્વિકાર રહેવાનું. હિંડોળે હીંચે એની સાથે જેની પર હિંડોળો બાંધ્યો છે, તે લાકડું પણ જો હિંડોળો લેવા માંડે તો તો શું ? અવસરે તૂટે. તેમ વિકારના હિંડોળા લેતા રહેવાય, તો અવસરે આત્મા તૂટે. વિષયોના ભારથી કયાંય દૂર ફેંકાય જાય ! વિકારીને સદા દુઃખ, દુઃખ અને દુઃખ ! નિર્વિકાર દશામાંજ અખંડ આનંદ રહી શકે. પકવાન્ન આવ્યું, ગિલ-ગિલીયાં થયાં, અને લોભથી વધારે ખવાઇ ગયું તો ! તો શું ? પહેલા જીભ પકડી હતી, હવે પેટ પકડીને 'હાય ! બહુ અકળામણ થાય છે, નથી રહેવાતુ' એટલે પેલો લુલો આનંદ તુટી જતા વાર નહિ, ખરો અખંડ આનંદ તો નિર્વિકાર દશામાં, આ બધું લાવવા માટે ઉપાયો શું ?

ફરીથી યાદ કરો :—

'મારો આત્મા જગતના પદાર્થો કરતાં મહામૂલ્યવાળો છે. એ મને ન દોરે, હું તેને દોરૂં. જગતના વિષયોથી અને તે નિમિત્તની ક્રોધાદિ લાગણીઓથી આત્મતેજની હાની થાય છે. એનાથી આત્મામાં ખણજ, આતુરતા. વિહ્વળતા અને ઉકળાટ વધે છે; તેથી પરાધીનતા પણ વધે છે. પછી જાતનું ભૂલી જગતના પદાર્થોનું સુધારવાનો મેનીયા જાગે છે, એ માટે ભેખ લેવાય છે' આ ખૂબ યાદ રાખો. આવી વિષયોની સ્થિતિ છે.

માટેજ હવે અનાદિના ધોરણ ફેરવવાં પડશે. નિર્વિકારની દિશાએ પ્રયાણ આદરવા જોઇશે. અને એ પ્રયાણ તે એ, કે પહેલાં બાદશાહી શામાં અને ગુલામી શામાં તેતે.

આહ્લાદક વિચારોથી ભરેલી ખ્યાલ કરવા દેખાડે. વસન્તના આહ્લાદક ઉભા કરવા દેખાડે કે. ઉછળતું દેખાડે! હવે ખ્યાલ એવા ઉભા કરવા — મેં ચાંદની
આહ્લાદી રાતો! ગુલાબી રાતો? — ચાંદનીમાં ઢળું પડું તો હું ઢળું પડું તો આહ્લાદ! અને ચાંદનીમાં ઢળું પડું નજર જોઉં. ગુલાબ! સમીર તીખાં મીઠાં જોજન પર ... આનંદ ... તો હું તો હું ગુલાબ. અને સુગન્ધ ફૂલો પર ... કોઈ આદર્શો નહીં આહ્લાદ! — આવા આવા કેટલાય ખ્યાલો, જીવનને સ્વપ્નાથી ભરવા પડે! તો આરંભિકના ... જીવનને સ્વાભાવિક યથાવત! તો ... પરાય! તો ... જીવનને ... અને કોઈ ભાવ ન પૂછે ત્યાં ... સમજણ થાય. અને કોઈ ભાવ ન પૂછે ત્યાં ... કેમ થાય? ... મળતાં ... ... તેમાં ... ... ... કોઈ ભાવ ન પૂછે તેમાં ... ... સ્વપ્નામાં છે. આત્મશુદ્ધિના ... છે. માનવનાં તેજ સાચી સ્વચ્છતામાં છે. વિકાસમાં છે.

વિજયશેઠનો કામપર વિજય :—

માનવનાં તેજ બહુ સ્થૂલ સ્વરૂપમાં અને ટુંકાણમાં દેખ્યાં. આજે વિશેષ કરીને માનવનાં તેજમાં વિજય શેઠનું બ્રહ્મચર્યનું તેજ દેખાડવું હતું, પણ સમય બહુ થયો હોવાથી સંક્ષેપમાં કહીશું કે વિજયશેઠે એ તેજ કેવું ઝગમગાવ્યું! ઉત્પન્ન થયા પછી સુદર્શની સમાન પણ હતા તેવી—મૂકવી; અને એમ જ જીવન આપણે પણ શાસ્ત્રમાં હતા તેવી—મૂકવી; એ તો જગતનાં તુચ્છ જીવો પણ કરે છે. ઉદાર શું કરવું? એ તો જગતનાં તુચ્છ જીવો પણ કરે છે, તેથી એના કર્તવ્ય અને ઉમદા જીવોનાં તેજ અનોખાં હોય છે.

વિજયનો નાની વયે પરાક્રમી નિર્ણય :—સમુદ્રના કાંઠે ... થયા હોય છે.

વિજયનાં નાની વયે પરાક્રમી નિર્ણય :—સમુદ્રના કાંઠા પર મનોહર કચ્છ દેશ હતો. ત્યાં એક વિજય નામે શ્રેષ્ઠીપુત્ર

હતો. બુદ્ધિશાળી અને સારો ગુણી એ! એને કુળના સારા સંસ્કારમાં ઉછરવાનું એવું સદ્‌ભાગ્ય મળ્યું હતું કે એના પ્રતાપે એણે નાની ઉંમરમાં જ જીવનભરને માટે કૃષ્ણપક્ષમાં બ્રહ્મચર્ય પાળવાનો નિશ્ચય કર્યો હતો. કેમ વારૂ? એટલા માટે કે 'ચાલો, જિંદગીના અડધા ભાગ માટે તો વિષય-સેવાના પાપથી બચી જવાશે!'

કર્તવ્ય અને કમાણીનાં લક્ષ :—વિચારજો, સંસારસુખનો સ્વાદ તો હજી ચાખ્યો નથી. ત્યાં જૈનને કોડ કેવા? માનવનાં સાચાં તેજને જો ઓળખો, તો એમ જ લાગશે કે એ વિચારણા બરાબર યોગ્ય કરે છે. જીવને અનાદિકાળથી વાસના તો વળગેલી જ હતી, વિકારોની ભારે સતાવણી હતી; વિષયસેવામાં અનંતકાળ વીતાવ્યા હતા. એ બધું 'તેજ' નહોતું, એ કાટ હતો, એ અંધકાર હતો. પણ એમાં જિન-શાસનની નજીકમાં આ માનવભવ મળી ગયો. 'એ શા માટે મળ્યો? અર્થાત્ એ જો મળ્યો તો 'એમાં શા કર્તવ્ય બજાવી લેવા જોઇએ' અને શી કમાણી કરી લેવી જોઇએ' કે જેથી 'તેજસ્વી માનવ બની જીવન સફળ કર્યું ગણાય,' ઇત્યાદિ વિચારણા કરી લેવી જોઇએ. તેથી જીવન કેવું જીવવું; મનોરથ કેવા ઘડવા, કેવી કેવી ભાવનામાં રમતા રહેવું; વગેરે નક્કી થાય. સંસારમાં જે પોતાના જીવનની અતિ દુર્દશા સમજ્યો છે. એને તો મોક્ષ પામવાની લત લાગેલી હોય છે; અને મોક્ષ પામવાની લત એટલે 'મોક્ષ ક્યારે મળે, કેમ મળે, શી શી સાધના કરૂં,' વગેરેની અહર્નિશ રટણા.

મોક્ષનો પ્રયત્ન કેવો હોય?:—ત્યારે કહો જોઉં કે મોક્ષ એ શું વાસના વિકાર અને વિષયસેવાના સંસ્કારને આ જીવનમાં મજબુત કરવાથી થાય કે ઢીલા કરવાથી? ભૂલશો

ાધિ કે એની મજબુતાઈથી તો આત્મા પર સંસાર અનાદિ-
ળથી અખંડ પ્રવાહે ચાલ્યો આવ્યો છે! એ પર તો જીવને
પર્યંત અનંત ભવના પરિભ્રમણ થયા છે! આ ઉત્તમ જીવનમાં
 કામવાસના, એ ક્રોધાદિ કષાયના વિકારો, અને એ
દ્ગલિક વિષયોનું આસેવન-એ પાછા એના કુસંસ્કારોને
 કરે જેથી આ જીવન દીવો ઓલવાઈ જતાં એ કુસંસ્કારો
ના બેફામ રીતે ફાલે ફૂલે છે, અને આત્માને પીડે છે કે
ાં આત્માનું કંઈ જ ચાલતું નથી, અને ક્રૂર કર્મ હલકા
વોમાં એની ભારે કત્લેઆમ ચલાવે છે! છતાં એ કુસંસ્કાર
તા નથી; બલ્કે એ તો જીવને કુપ્રવૃત્તિમાં જ રચ્યોપચ્યો
ખે છે! એના છુટકારાને માટે યોગ્ય એકમાત્ર ભવ માનવનો.
એમાં શક્યતાએ શું એ કુસંસ્કારને દૃઢ કરવા કે દોદરા
વા? શ્રેષ્ઠીપુત્ર વિજય એ વિચારી રહ્યો છે, કે આ જીવનમાં
પયસેવાથી જેટલા બચ્યા, એટલા આપણે ફાવ્યા! એટલી
નવજીવનમાં કમાઇ કરી!

ભાગ્યવતી વિજયા:—બીજી બાજુ, એ નગરમાં વિજયા
મે એક શ્રેષ્ઠી કન્યા હતી. સંજોગવશાત્ નગરમાં કોઈ
ધ્વીજીના સત્સમાગમમાં એ આવી. પછી પૂછવાનું શું?
સારના કિચડમાંથી બહાર નીકળી! સંયમના ઉદ્યાનમાં જે
હરતા હોય, એની પાસેથી વિષયવિલાસના કિચડની વાતો
મળે, પણ નિર્મળ બ્રહ્મચર્યરૂપી પુષ્પસુવાસની વાતો મળે,
 સહજ છે!

'જોને બહેની, આ જીવે અનંતકાળમાં ક્યાં ઓછું જોયું,
ાગવ્યું છે? છતાં આજેય તૃપ્તિ લાગે છે? હવે એની
ચ્છા મટી? ના, આજેય જાણે નવી જ ભૂખ છે. જાણે
ાજસુધીમાં કશું જોયું, ભોગવ્યું નથી, એવું આજે લાગે

હતો. બુદ્ધિશાળી અને સારો સુખી એ! એને કુળના સારા સંસ્કારમાં ઉછરવાનું એવું સદ્ભાગ્ય મળ્યું હતું કે એના પ્રતાપે એણે નાની ઉંમરમાં જ જીવનભરને માટે કૃષ્ણપક્ષમાં બ્રહ્મચર્ય પાળવાનો નિશ્ચય કર્યો હતો. કેમ વારુ? એટલા માટે કે 'ચાલો, જિંદગીના અડધા ભાગ માટે તો વિષય-સેવાના પાપથી બચી જવાશે!'

કર્તવ્ય અને કમાણીનાં લક્ષ :—વિચારજો, સંસારસુખનો સ્વાદ તો હજી ચાખ્યો નથી. ત્યાં જૈનને કોઈ કેવા માનવનાં સાચાં તેજને જો ઓળખો, તો એમ જ લાગશે કે વિચારણા બરાબર યોગ્ય કરે છે. જીવને અનાદિકાળથી વાસના તો વળગેલી જ હતી, વિકારોની ભારે સતાવણી હતી વિષયસેવામાં અનંતકાળ વીતાવ્યા હતા. એ બધું 'તેજ નાહતું', એ કાટ હતો, એ અંધકાર હતો. પણ એમાં જિન-શાસનની નજીકમાં આ માનવભવ મળી ગયો. 'એ શા મા મળ્યો? અર્થાત્ એ જો મળ્યો તો 'એમાં શા કર્તવ્ય બજાવી લેવા જોઈએ' અને શી કમાણી કરી લેવી જોઈએ' કે જેથી 'તેજસ્વી માનવ બની જીવન સફળ કર્યું ગણાય,' ઇત્યાદિ વિચારણા કરી લેવી જોઈએ. તેથી જીવન કેવું જીવવું મનોરથ કેવા ઘડવા, કેવી કેવી ભાવનાઓમાં રમતા રહેવું વગેરે નક્કી થાય. સંસારમાં જે પોતાના જીવનની અતિ દુર્દશા સમજ્યો છે. એને તો મોક્ષ પામવાની લગન લાગેલી હોય છે અને મોક્ષ પામવાની લગન એટલે 'મોક્ષ ક્યારે મળે, કેમ મળે શી શી સાધના કરું,' વગેરેની અહર્નિશ ઝંખના.

મોક્ષનો પ્રયત્ન કેવો હોય? :—આજે કોઈ વિચારે કે મોક્ષ એમ શું ચાલતા વિકારો અને વિષયસેવાના સંસ્કારોને આ જીવનમાં મજબૂત કરવાથી થાય કે ઢીલા કરવાથી? બહુધા

જેણે કે એની અજ્ઞાનતાથી તો આત્મા પણ ભવોભવ અનાદિ-કાળથી અખંડ પ્રવાહે ભટકતો આવ્યો છે! એ પણ તો જીવને અતિ ચંચળ બનાવી પરિભ્રમણ થાય છે! આ ઉત્તમ જીવનમાં તે પ્રમાદાદિના, કે ક્રોધાદિ કષાયના વિકારો, અને એ પૌદ્ગલિક વિષયોનું આકર્ષણ—એ પાપ એના કુસંસ્કારોને કે કે જેથી આ જીવન રીતે સેવાયા છતાં એ કુસંસ્કારો એવા ચેતન રીતે કરી મૂકે છે. અને આત્માને પીડે છે કે ત્યાં આત્માનું કંઈ જ ચાલતું નથી. અને ફરી ફરી પુદ્ગલ સંગમાં એની આદિ ઇન્દ્રિયાદિક ચલાવે છે! છતાં એ કુસંસ્કાર છૂટતા નથી, કારણ કે એ તો જીવને કુમાર્ગોમાં જ રખડાવ્યા કરે છે! એના પરિણામે માટે યોગ્ય ઉપાય જ માનવો. તો એમાં શા માટે શું એ કુસંસ્કારોને દૂર કરવા કે ટાળવા કરવા? શ્રેષ્ઠીપુત્ર વિજય એ વિચારી રહ્યો છે. કે આ જીવનમાં વિષયભોગોથી કેટલા ભવ્યા, કેટલા આત્માને ફાવ્યા! કેટલી માનવજીવનમાં ક્યાંય ફરી!

આત્મબળની વિજયા :—બીજી બાજુ, એ નગરમાં વિજયા નામે એક શ્રેષ્ઠી કન્યા હતી. સંધિગમસાત્ નગરમાં કોઈ સાધ્વીજીના સમાગમમાં એ આવી. પછી પૂછવાનું શું? સંસારના કિચડમાંથી બહાર નીકળી! સંયમના ઉદ્યાનમાં જે વિહરતા હોય, એની પાસેથી વિષયવિલાસના કિચડની વાતો ન મળે, પણ નિર્મળ બ્રહ્મચર્ય રૂપી પુષ્પસુવાસની વાતો મળે, એ સહજ છે!

જૈને બાજુની, આ જીવે અનંતકાળમાં ક્યાં ખાધું જોયું, ભોગવ્યું છે? છતાં આજેય તૃપ્તિ લાગે છે? હવે એની ઇચ્છા મટી? ના, આજેય જાણે નવી જ ભૂખ છે. જાણે અત્યારસુધીમાં કશું જોયું, ભોગવ્યું નથી, એવું આજે લાગે

હતો. બુદ્ધિશાળી અને સારો ગુણી એ! એને કુળના સારા સંસ્કારમાં ઉછરવાનું એવું સદ્ભાગ્ય મળ્યું હતું કે એના પ્રતાપે એણે નાની ઉંમરમાં જ જીવનભરને માટે કૃષ્ણપક્ષમાં બ્રહ્મચર્ય પાળવાનો નિશ્ચય કર્યો હતો. કેમ વારુ? એટલા માટે કે 'ચાલો, જિંદગીના અડધા ભાગ માટે તો વિષય-સેવાના પાપથી બચી જવાશે!'

કર્તવ્ય અને કમાણીનાં લક્ષ :—વિચારજો, સંસારસુખનો સ્વાદ તો હજી ચાખ્યો નથી. ત્યાં જૈનને કોડ કેવા! માનવનાં સાચાં તેજને જો ઓળખો, તો એમ જ લાગશે કે એ વિચારણા બરાબર યોગ્ય કરે છે. જીવને અનાદિકાળથી વાસના તો વળગેલી જ હતી, વિકારોની ભારે સતાવણી હતી, વિષયસેવામાં અનંતકાળ વીતાવ્યા હતા. એ બધું 'તેજ' નહોતું, એ કાટ હતો, એ અંધકાર હતો. પણ એમાં જિન-શાસનની નજીકમાં આ માનવભવ મળી ગયો. 'એ શા માટે મળ્યો? અર્થાત્ એ જો મળ્યો તો 'એમાં શા કર્તવ્ય બજાવી લેવા જોઇએ' અને શી કમાણી કરી લેવી જોઇએ' કે જેથી 'તેજસ્વી માનવ બની જીવન સફળ કર્યું ગણાય,' ઇત્યાદિ વિચારણા કરી લેવી જોઇએ. તેથી જીવન કેવું જીવવું, મનોરથ કેવા ઘડવા, કેવી કેવી ભાવનામાં રમતા રહેવું, વગેરે નક્કી થાય. સંસારમાં જે પોતાના જીવનની અતિ દુર્દશા સમજ્યો છે. એને તો મોક્ષ પામવાની લત લાગેલી હોય છે; અને મોક્ષ પામવાની લત એટલે 'મોક્ષ ક્યારે મળે, કેમ મળે, શી શી સાધના કરું,' વગેરેની અહર્નિશ રટણા.

મોક્ષનો પ્રયત્ન કેવો હોય?:—ત્યારે કહો જોઉં કે મોક્ષ એ શું વાસના વિકાર અને વિષયસેવાના સંસ્કારને આ જીવનમાં મજબુત કરવાથી થાય કે ઢીલા ક[illegible]

હતો. બુદ્ધિશાળી અને સારો સુખી એ! એને કુળના સારા સંસ્કારમાં ઉછરવાનું એવું સદ્ભાગ્ય મળ્યું હતું કે એના પ્રતાપે એણે નાની ઉંમરમાં જ જીવનભરને માટે કૃષ્ણપક્ષમાં બ્રહ્મચર્ય પાળવાનો નિશ્ચય કર્યો હતો. કેમ વારુ? એટલા માટે કે 'ચાલો, જિંદગીના અડધા ભાગ માટે તો વિષય સેવાના પાપથી બચી જવાશે!'

કર્તવ્ય અને કમાણીનાં લક્ષ :—વિચારજો, સંસારસુખને સ્વાદ તો હજી ચાખ્યો નથી. ત્યાં જૈનને કોડ કેવા માનવનાં સાચાં તેજને જો ઓળખો, તો એમ જ લાગશે કે એ વિચારણા બરાબર યોગ્ય કરે છે. જીવને અનાદિકાળથી વાસના તો વળગેલી જ હતી, વિકારોની ભારે સતાવણી હતી વિષયસેવામાં અનંતકાળ વીતાવ્યા હતા. એ બધું 'તેજ નહોતું', એ કાટ હતો, એ અંધકાર હતો. પણ એમાં જિન શાસનની નજીકમાં આ માનવભવ મળી ગયો. 'એ શા મા મળ્યો? અર્થાત્ એ જો મળ્યો તો 'એમાં શા કર્તવ્ય બજાવી લેવા જોઈએ' અને શી કમાણી કરી લેવી જોઈએ' કે જેથી 'તેજસ્વી માનવ બની જીવન સફળ કર્યું ગણાય,' ઇત્યાદિ વિચારણા કરી લેવી જોઈએ. તેથી જીવન કેવું જીવવું મનોરથ કેવા ઘડવા, કેવી કેવી ભાવનામાં રમતા રહેવું વગેરે નક્કી થાય. સંસારમાં જે પોતાના જીવનની અતિ દુર્દશા સમજ્યો છે. એને તો મોક્ષ પામવાની લત લાગેલી હોય છે અને મોક્ષ પામવાની લત એટલે 'મોક્ષ ક્યારે મળે, કેમ મળે, શી શી સાધના કરું,' વગેરેની અહર્નિશ રટણા.

મોક્ષનો પ્રયત્ન કેવો હોય? :—ત્યારે કહો જોઉં કે મોક્ષ એ શું વાસના વિકાર અને વિષયસેવાના સંસ્કારને આ જીવનમાં મજબુત કરવાથી થાય કે ઢીલા કરવાથી? ભૂલશો

[illegible] કે એની [illegible] આ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે ! [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે ! આ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] આ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] નથી. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે ! [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] નથી. [illegible] [illegible] આ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે ! [illegible] [illegible] માટે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. એમાં શાસ્ત્રકારો શું એ [illegible] [illegible] કહેતા કે [illegible] ? અંતર્મુખ ચિંતન એ વિચારણા [illegible] છે. કે આ જીવનમાં [illegible] કેટલા જન્મ્યા, એટલા આપણે [illegible] ! એટલી [illegible]જીવનમાં [illegible] રહી !

આમ્રવની વિજયા :—બીજી બાજુ, એ નગરમાં વિજયા [illegible] શેઠ શ્રેષ્ઠી કન્યા હતી. સંકેતવશાત નગરમાં કોઈ [illegible] શુભાગમમાં એ આવી. પછી પૂછવાનું શું ? [illegible] [illegible]માંથી બહાર નીકળી ! બંધનના ઉદ્યાનમાં જે [illegible] હોય, એની પાસેથી વિષયવિલાસના [illegible] વાતો મળે, પણ નિર્મળ બ્રહ્મચર્યરૂપી પુષ્પસુવાસની વાતો મળે, [illegible] છે !

જેને અંદરની, આ જીવે અનંતકાળમાં ક્યાં જોયું નથી, ભોગવ્યું છે ? છતાં આજેય તૃપ્તિ લાગે છે ? હવે એની ભૂખ મટી ? ના, આજેય જાણે નવી જ ભૂખ છે. જાણે અત્યારસુધીમાં કશું જોયું, ભોગવ્યું નથી, એવું આજે લાગે

છે! આને તે એમ જ થાય. રાગની વાસનાનો ભીષણ રોગ તો સંયમથી જ મટે, સંસારથી નહિ. આતમનાં તેજ તો, વાસના-વિકાર અને વિષયભોગના ભીષણ રોગ મટાડી બ્રહ્મતેજ ખીલવવામાં છે...'

વિજયાની પ્રતિજ્ઞા:—સાધ્વીના આવા કોઈક ભવ્ય ઉપદેશે વિજયાના હૃદયને વલોવી નાખ્યું!! એને એમ થયું કે 'અહો! આ હું શું સાંભળી રહી છું? કેવો દિવ્ય પ્રકાશ! કેવું મનોરમ માર્ગદર્શન! બસ જાણે એમ જ થાય કે મૂકી દઉં આ અનાદિની લપ! છોડી દઉં આ ભયાનક લત!' એ તો ચઢી આંતરમંથનમાં અને પવિત્ર ભાવનામાં! પરિણામે એણે નિયમ લીધો કે 'જીવનભરને માટે શુક્લપક્ષમાં બ્રહ્મચર્ય પાળવું.' ધન્ય છે આર્યકુળ અને આર્યસંસ્કૃતિને કે જે માનવને માત્ર આખાથી નહિ, પણ ગુણથી ને સુપરાક્રમથી માનવ બનાવે છે!

વિજય-વિજયાના લગ્ન!:—હવે ભવિતવ્યતાનો એવો યોગ આવ્યો કે શ્રેષ્ઠીપુત્રી વિજયાના પિતાએ વિજયના પિતા પાસે માંગણી મૂકી કે 'વિજય માટે વિજયાનો સ્વીકાર કરો.' માંગણી કબૂલ રખાઈ, તથા લગ્ન નક્કી થયા, અને લગ્ન પણ થઈ ગયા! સમજો છો ને કે પરસ્પર શુક્લ-કૃષ્ણપક્ષના બ્રહ્મચર્યના નિયમવાળા આ બન્નેના લગ્ન એટલે સંસાર શો?

આધુનિક વિષમ વિચારસરણી!:—ત્યારે આજના યુગવાળાને તો અહીં ઝટ એ પ્રશ્ન થશે કે "પણ આમ વિવાહ થાય? વર-કન્યાને પૂછવું તો જોઇએને? વર-કન્યા અરસપરસ મળે, પોતપોતાના ગુણદોષ સમજે, સ્વભાવના પરિચય આ પોતાના જીવનમાં શી શી ખાસિયતો, શી શી વિશેષતાઓ જોશે. એ કહે, એમાં બન્ને દિલથી મળે અને રાજી હોય

વિવાહ થાય, આવું જો અહીં થયું હોત તો એક બીજાને પોતાનો ખાનગી નિયમ કહેત, અને જરૂર જ વિવાહ અટકી જાત. અહીં આવું ન થયું, તો કેટલો બધો અનર્થ થયો ? દેવે તો, કાં તો પ્રતિજ્ઞાભંગનું પાપ, અથવા તો બંનેને જિંદગી સુધી સળગાયા કરવાનું. વિષય ઝંખનામાં ઝુરતા રહેવાનું ! પછી માબાપ પર ધિક્કાર વરસાવ્યા કરે, અને હાયહોયમાં જીવન પુરૂં કરે ! અથવા બંને સંસારસુખના જુદા સ્થાન જમાવી બેસે ! આવો અનર્થ થાય નહિ એટલા ારે જ સ્નેહલગ્ન આશીર્વાદરૂપ છે." આ આધુનિક વેચારસરણી છે.

યોગ્ય વિચાર દશા :—આ વિચારસરણીમાં માનવનાં તેજ હિ, પણ અંધકાર છે, કેમકે આ વિચારણામાં માત્ર પશુ-ક્રિયા અને વાસનાના આનંદની જ મુખ્યતા રખાઇ છે, માનવ તો વાસના, વિકાર અને વિષયસેવાના સંસ્કાર ભુંસી નાખવામાં જીવન સફળ કર્યું ગણાય. એ વસ્તુ બરાબર વીસરી જવામાં આવી છે. ત્યારે તમે કહેશો કે 'એકબીજાના મન ડુબાતા રહે એનું કેમ ?' તો સમજવાનું એ છે કે પહેલેથી જ સારા સંસ્કારના પોષણ કર્યા હોય તો આવી દુર્દશા ઉભી જ ન થાય. આજે જ્યાં મુખ્યતાએ સુસંસ્કારના જીવન જીવવાનું ભૂલી જવાયું છે, ત્યાં મહા વિષમતા અને વિટંબણા ઉભી થઇ છે.

બાકી આજે પણ એવા કુળો છે જેની ગુણવતિ બાળિકાઓ કર્મસંયોગે બાળવિધવા બની તો સુંદર બ્રહ્મચર્ય અને ત્યા તપસ્યા વગેરે ઉત્તમ ધર્મભાવના સાધે છે. એને હવે 'હાય સંસારસુખ સળગી ગયા !' એવા રોદણાં નથી. એ તો પવિ ધાર્મિક જીવનમાં સ્વર્ગીય જીવનની જેમ મસ્ત છે ! ત્ય

ત્રેષ ન થવાના હિસાબે. કે ભવિષ્યમાં કૃષ્ણપક્ષના સંસાર-સુખમાં વિઘ્ન આવવા હિસાબે વિજયાને ખેદ થતો હશે.' પરંતુ આર્યભૂમિની ખાણમાં પાકેલા આ રત્નનો જુદો જ પ્રકાશ એને જોવા મળ્યો !

વિજયાનાં વેધક વચન :—વિજયા કહે છે કે,

"ખેદ બીજો કોઈ નથી, પરંતુ મારે શુક્લપક્ષના બ્રહ્મચર્યનું વ્રત છે, તેથી ત્રણ દિવસ પછી પણ, તેમજ ભવિષ્યમાં કોઈ પણ શુક્લપક્ષમાંય, મારી પાસેથી તમને વિષયસુખ નહિ મળી શકે. છતાં હું એટલું કહું છું કે તમે બીજી સ્ત્રી પરણી લો, અને તમારા કૃષ્ણપક્ષના નિયમને સાચવી લો. બાકી મારે તો આજથી હવે કૃષ્ણપક્ષના પણ બ્રહ્મચર્યની પ્રતિજ્ઞા છે. એટલે તમારા જેવા સૌભાગી પતિને પરણી જીવનભરને માટે પૂર્ણ બ્રહ્મચર્યનો મહાન લાભ મળ્યો છે. તે બદલ મારી જાતને મહાન ભાગ્યશાળી સમજું છું !!"

જગત સુલભ વિચારણાથી દુર વિજયા :—

વિજયાનાં સ્ત્રીહૃદયની આ સાત્ત્વિક વિચારણા અને આ નિર્ણય પુરૂષને ટક્કર મારે તેવા હતા. સાત્ત્વિક માનવનું તેજ જોવા, વિચારવા અને અનુસરવા જેવું છે. શું આમાં ક્યાંય એ વિચાર છે કે 'હાય! આવા પતિને પનારે ક્યાં પડી? માબાપે કેવું ઉંધું માર્યું? હવે આ મારા વિષયસુખનું શું થશે? બસ, એ તો હવે નહિ જ મળે? અરેરે! મારા કેવા પાપના ઉદય? શું ત્યારે મારૂં યૌવન વેડફાઈ જવાનું? ના, ત્યારે મારૂં શુક્લપક્ષનું વ્રત ફેરવીને કૃષ્ણપક્ષનું કરૂં, શુક્લપક્ષની છૂટ લઉં, અથવા એમને (પતિને) કૃષ્ણપક્ષનું વ્રત શાનું? નહિ ચાલવા દઉં હું એ!' ના, આ પૈકીની એક પણ વિચારણા નથી, નિસાસા નથી, દિલગીરી નથી, પશ્ચાતાપ

નથી ! ફક્ત તો એમને એ થયું કે પતિ જ્યાં સુધી નિર્બળ છે ત્યાંસુધી પોતાને કૃષ્ણપક્ષ પૂરતો નિયમ છે, એટલે શુક્લપક્ષના ગુણ ગણશે. પરંતુ મને પરણીને એમાં એ ફસાયા ! તેથી સાવ એમને બીજી સ્ત્રી પરણવા મારા તરફથી સંમતિ આપી દઈશ.

વિજયશેઠનું લોકાત્તર વિચાર મોજું :—

પરંતુ આ તો પતિ વિજયશેઠ છે ! શું ? વિજયશેઠ ! પરાજય શેઠ નહિ ! એ કાંઈ પોતાની જાતને ફસાયા માને એમ નથી. એમ નથી થતું કે હું વળી આવી સ્ત્રીમાં ક્યાં ફસાયો ? મારા માબાપે આ કેવી આફત ઉભી કરી ? ત્યારે મેં જરા પૂછીય ન લીધું ? અને આને વળી શુક્લપક્ષના બ્રહ્મચર્ય સૂઝે છે !! મારી જેમ પાળે એ કૃષ્ણપક્ષનું બ્રહ્મચર્ય ! આપણે સગવડ આપેલી જ છેને ? શુક્લપક્ષનું બ્રહ્મચર્ય ? નહિ બને અહીં !' અથવા 'મારે કૃષ્ણને બદલે શુક્લ'નો નિયમ હો' અથવા 'આપણે તો બીજી સ્ત્રી પરણી ભોગી બાદશાહ બનવાના !' આમાંનું કાંઇ જ એને મ આવતું નથી.

આત્માના ભાવ પ્રાણ હરી લેનાર એ હાળહળ ઝેરને ખાવાનું કામેય ત્યારે શું છે? સહેજે સહેજે બ્રહ્મચર્ય પાળવાનો મનેય સુવર્ણ અવસર મળ્યો. તો આ જન્મમાં મારે પણ અબ્રહ્મસેવન જોઈએ નહિ. આપણે બંને જોરદાર સંપૂર્ણ બ્રહ્મચર્ય પાળીશું. માતાપિતા કદાચ એમાં રોકે, માટે એમને વાત જ નહિ કરીએ, અને જ્યારે કદાચિત્ જાણી જશે, ત્યારે આપણે દીક્ષા લઈશું.'

## પતિ-પત્ની અન્યોન્યને અનુમોદે છે :-

નારીરત્ન વિજયશેઠાણી પ્રત્યેની પુરુષરત્ન વિજયશેઠની આ વેધક વાણીએ આખું વાતાવરણ અને આખું જીવન પલટી નાખ્યું! બન્ને ઉલ્લાસમાં છે. ઉભયને એકબીજાની ભારે અનુમોદના છે. બન્નેને પરસ્પર માટે એમ થાય છે કે "ઠીક થયું આમને પરણ્યા તો, જેથી સંપૂર્ણ બ્રહ્મચર્યનો અનુપમ અણમોલ લાભ મળ્યો! માનવજીવન કૃતાર્થ થયું! યૌવન લેખે લાગ્યું! કેમકે જ્ઞાનીઓ યૌવનમાં બ્રહ્મચર્યાદિ-વ્રતનું બહુ ફળ કહે છે. "સંપત્તૌ નિયમ: યૌવને વ્રતમ્।" છતી સંપત્તિ મળવાની સગવડે પરિગ્રહ સંકોચની પ્રતિજ્ઞા! છતાં યૌવને બ્રહ્મચર્ય!

## વિકારી સંસારમાં નિર્વિકાર! :-

પછી તો એકબીજામાં જાણે ભાઈબહેનની કલ્પના કરીને ખડગની ધારા સમાન એ શીલવ્રતને પાળે છે. માતાપિતાને જાણવા નથી દેવું, તેથી શય્યા એક છે. છતાં રંચ માત્ર વિકાર નથી! આંગળી માત્રનોય સ્પર્શ નથી. માનવતેજમાંનું એક બ્રહ્મચર્યતેજ, તેને આ શ્રાવકશ્રાવિકાની જોડલીએ એવું ઝળક્યું કે એની પ્રશંસા કેવળજ્ઞાની ભગવંતના મુખે થઈ!

શી રીતે આમ...

નથી ! દુઃખ તો એમને એ થયું કે પતિ ક્યાં દેશે નિર્ણય કે આશા પોતાને કૃષ્ણપક્ષ પાળવાનો નિયમ છે, એથી શુક્લપક્ષના ગુણ ગવાશે. પરંતુ મને પરણીને એમાં એ ફસાયા ! તેથી સાવ એમને બીજી સ્ત્રી પરણવા મારા તરફથી સંમતિ આપી દઉં.

## વિજયશેઠનું લોકોત્તર વિચાર ધોરણ :—

પરંતુ આ તો પતિ વિજયશેઠ છે ! શું ? વિજયશેઠ ! પરાજય શેઠ નહિ ! એ કાંઈ પોતાની જાતને ફસાયા માને એમ નથી. એમ નથી થતું કે હું વળી આવી સ્ત્રીમાં ક્યાં ફસાયો ? મારા ભાગ્યે આ કેવી આફત ઉભી કરી ? ત્યારે મેં જરા પૂછીય ન લીધું ? અને આને વળી શુક્લપક્ષના બ્રહ્મચર્ય સુઝે છે !! મારી જેમ પાળે એ કૃષ્ણપક્ષનું બ્રહ્મચર્ય ! આપણું સગવડ આપેલી જ છેને ? શુક્લપક્ષનું બ્રહ્મચર્ય ? એ નહિ બને અહીં !' અથવા 'મારે કૃષ્ણને બદલે શુક્લપક્ષનો નિયમ હો' અથવા 'આપણે તો બીજી સ્ત્રી પરણી ભોગીના બાદશાહ બનવાના !' આમાંનું કાંઇ જ એને મનમાં આવતું નથી.

વિજયાને એ તો કહે છે કે 'તમે સંપૂર્ણ બ્રહ્મચર્યનું કર્યું તે તો બહુ સરસ કર્યું ! મને બહુ ગમ્યું ! પરંતુ મારા માટે તમને જે દુઃખ થયું તે ઠીક નથી. કેમકે ભોગસુખ તો હળાહળ ઝેર જેવા છે, એ ઝેર પીવા કદાચ આવી બાધાએ બાકી રહી ગયા તો એના શોક શા ? તમને બ્રહ્મચર્ય ખપશે, તો શું મને નહિ ખપે ? કવિ કહે છે કે,

" તવ વળતું રે, તસ ભરતાર કહે ઇસ્યું,
વિષયારસ રે, કાલકૂટ હોયે જિસ્યું.
તસ છોડી રે, શિયળ સબળ બેઉ પાળશું !
તસ વારતા રે, માતપિતાને ન જણા

આત્માના ભાવ પ્રાણ હરી લેનાર એ કામક્રૂર મેરુને ખાવાનું કામેય ત્યારે શું છે? મોટે મોટે બ્રહ્મચર્ય પાળવાનો મનેય સુવર્ણ અવસર મળ્યો. તો આ જન્મમાં મારે પણ અબ્રહ્મસેવન હોય નહિ. આપણે બંને જીવનભર સંપૂર્ણ બ્રહ્મચર્ય પાળીશું. માતાપિતા કદાચ એમાં રોકે. માટે એમને વાત જ નહિ કરીએ, અને જ્યારે કદાચિત્ જાણી જશે. ત્યારે આપણે દીક્ષા લઈશું.'

## પતિ-પત્ની અન્યોન્યને અનુમોદે છે :—

નારીરત્ન વિજયશેઠાણી પ્રત્યેની પુરુષરત્ન વિજયશેઠની આ વેધક વાણીએ આખું વાતાવરણ અને આખું જીવન પલટી નાખ્યું! બન્ને ઉલ્લાસમાં છે. ઉભયને એકબીજાની ભારે અનુમોદના છે. બન્નેને પરસ્પર માટે એમ થાય છે કે ઠીક થયું આમને પરણ્યા તો. જેથી સંપૂર્ણ બ્રહ્મચર્યનો અનુપમ અણમોલ લાભ મળ્યો! માનવજીવન કૃતાર્થ થયું! યૌવન લેખે લાગ્યું! કેમકે જ્ઞાનીઓ યૌવનમાં બ્રહ્મચર્યાદિ વ્રતનું બહુ ફળ કહે છે. "સંપત્તૌ નિયમ: યૌવને વ્રતમ્ ।" છતી સંપત્તિ માણવાની સગવડે પવિત્ર સંયોગની પ્રતિજ્ઞા! છતાં યૌવને બ્રહ્મચર્ય!

## વિકારી સંસારમાં નિર્વિકાર! :—

પછી તો એકબીજામાં જાણે ભાઈબહેનની કલ્પના કરીને ખડગની ધારા સમાન એ શીલવ્રતને પાળે છે. માતાપિતાને જાણવા નથી દેતું; તેથી શય્યા એક છે. છતાં રંચ માત્ર વિકાર નથી! આંગળી માત્રનો ય સ્પર્શ નથી. માનવતેજમાંનું એક બ્રહ્મચર્યતેજ, તેને આ શ્રાવકશ્રાવિકાની જોડલીએ એવું દીપાવ્યું કે એની પ્રશંસા કેવળજ્ઞાની ભગવંતના મુખે થઈ!

શી રીત આમ...

## કેવળજ્ઞાની વિમળકેવળી અને જિનદાસ :–

આજ દેશમાં ચંપા નામની નગરી હતી એ નગરીમાં જિનદાસ નામનો શ્રાવક વસે. તેના પ્રબળ પુણ્યે એક વાર નગરના ઉદ્યાનમાં વીતરાગ સર્વજ્ઞ ભગવંત શ્રી વિમળકેવળી મહારાજ પધાર્યા. લોકના ભેગા આ શ્રાવક પણ દેશના સાંભળવા ગયો. ત્યાં એની ભાવના એવી વધી ગઈ કે એને એમ થયું કે 'ચોરાશી હજાર સાધુની ગોચરીની ભક્તિ-પારણું કરવાનો લાભ લઉં.' એ ભાવના એણે કેવળીપ્રભુ આગળ વ્યક્ત કરી, અને એ લાભ આપવા પ્રાર્થના કરી. આ ય માનવનું તેજ ! વિનશ્વર સંપત્તિને પરમાર્થના સુકૃતમાં વહેવડાવવી !

## શ્રાવકના મનોરથ :–

કેવળજ્ઞાની કહે 'એ કાંઈ બની શકે ? એટલો બધો નિર્દોષ આહાર તું શી રીતે પુરો પાડી શકે ? અને શી રીતે સાધુને ગોચરી નિર્દોષ રહે ?'

જિનદાસ નિરાશ થઈને બોલ્યો 'તો પ્રભુ, મારે લાભનું કેમ ? એવો બીજો કોઈ રસ્તો બતાવો, જેથી મને એટલો જ લાભ મળે.' શા શ્રાવકના મનોરથ ! કેમ જાણે આ અથિર સંપત્તિ રહેશે કે નહિ રહે, ફરી મળશે કે નહિ મળે ! માટે એમાંથી આત્મહિતનો નક્કર લાભ હમણાં જ ઉઠાવી લઉં !

વિજયવિજયાની ભક્તિથી ૮૪૦૦૦ સાધુ ભક્તિનો લાભ :– કેવળજ્ઞાની વળતાં એમ કહે છે કે 'તો જુઓ કચ્છદેશમાં વિજયશેઠ અને વિજયાશેઠાણી નામે યુવાન પતિપત્ની છે. વળી તે લગ્નથીજ નિર્મળ બ્રહ્મચર્ય પાળે છે. તે એમની ભક્તિ કરવાથી તમને ચોરાશી હજાર સાધુની ભક્તિનો લાભ મળશે.'

જિનદાસને ચમત્કાર થયો. પૂછે છે "એમ પ્રભુ! તે એવું તે કેવું વ્રત છે એમનું કે આટલી બધી વિશેષતા?"

## જિનદાસ કચ્છમાં : વિજયાના માબાપ હવે જાણે છે

કેવળજ્ઞાનીએ મૂળથી માંડીને વિજયવિજયાની વાત કહી. ત્યારે જિનદાસને ખરેખર લાગ્યું કે વિશેષતા બરાબર છે. મનમાં એકદમ ખૂબ જ ભક્તિ એ દંપતિ પ્રત્યે ઉભરાઇ. પછી તો ચંપાથી સામગ્રી લઇને આવ્યો કચ્છદેશે. વિજયવિજયાને નમસ્કાર કરી ખૂબ ભાવનાથી ભક્તિ કરે છે. વિજયના માતાપિતા ચકિત થાય છે કે 'આ છે શું? ઠેઠ ચંપાદેશથી આટલે દૂર આ ભાગ્યશાળી ભક્તિ કરવા આવે છે!!' જિનદાસને પૂછ્યું ત્યારે જિનદાસે કેવળજ્ઞાનીની વાણી સુણાવી. એમાં ખાસ કહ્યું કે 'આ કૃષ્ણ, શુક્લપક્ષના નિયમવાળા દંપતીની ભક્તિ ચોરાશી હજાર સાધુને પારણું કરાવ્યાનો લાભ આપે, એવું સર્વજ્ઞ ભગવાને કહ્યું છે' ત્યારે માબાપને પુત્રરત્નના અને પુત્રવધુના અલૌકિક પ્રભાવની ખબર પડી.

ઘરમાં, શેરીમાં અને આખા નગરમાં વખાણ વખાણ થયાં. પણ અહીં તો વિજયવિજયાને સંકેત ભરાઈ ગયો. કેમકે માતાપિતાને વ્રતની ખબર પડી. તેથી વિજયશેઠ અને વિજયાશેઠાણીએ ચારિત્ર્ય લીધું. અતિચારને સેવ્યા વિના અખંડ ચારિત્ર પાળી કેવળજ્ઞાન ઉપાર્જ્યું, આયુષ્યની પૂર્ણાહુતિએ મોક્ષે પહોંચ્યા.

'માનવનાં તેજ અને વિજયનો વિજય' :—એ વ્યાખ્યાન પુરું થાય છે. વિજયશેઠ, વિજયાશેઠાણીએ કામપર તમોવૃત્તિ પર વિજય મેળવી એક બ્રહ્મચર્યનું તેજ ખીલવ્યું; તો એમાંથી સર્વ તેજ પ્રગટ થયાં. આપણે પણ શક્ય એટલાં માનવતેજ પ્રગટ કરીએ, એ શુભેચ્છા.

卐